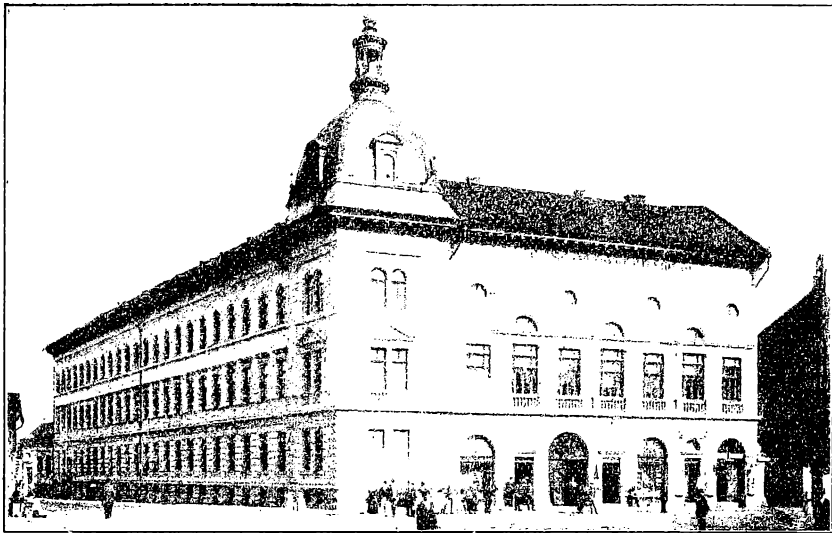

**AZ ERDÉLYI
REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET
THEOLOGIAI FAKULTÁSÁNAK
ÉRTESITŐJE
AZ 1911—1912. TANÉVRŐL**

SZERKESZTETTE :
NAGY KÁROLY
A THEOL. FAKULTÁS IGAZGATÓJA.

KOLOZSVÁR, AZ ERDÉLYI REF. EGYHÁZKERÜLET KIADÁSA
1912.

Stief Jenő és Társa könyvnyomdai műintézete Kolozsvárt. 1912,

Losonci báró Bánffy Dezső emlékezete.

Tanévet megnyitó beszéd; tartotta 1911. szept. 10-én

Nagy Károly,
igazgató

Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!
Méltóságos Elöljáróság!
Nagyérdemű Közönség!
Nemes Ifjúság!

„Jertek, beszéljük meg Sionban a mi Istenünknek dolgait!” :
Jeremiás prófétának (51. 10.) e szavaival köszöntöm új tanévünk ünnepélyes megnyitására összegyűlt közönségünket. — Első sorban azt a nemes Ifjúságot, mely — bármely életpályát választott is magának — azzal a ténnyel, hogy idejöttével intézetünk nevelő hatásait keresi, azt bizonyítja, hogy saját életfeladatát „az Isten dolgának” tekinti. Azt az Ifjúságot, amelynek nagyobb részét azok az ifjú Timotheusok képezik, akik akár a templomi, akár az iskolai katedrára kerüljenek, „az Isten dolgainak” hirdetése által kell, hogy neveljék a rájuk bízott nemzedékeket; sőt a többi is, akár a jogrend építése és védelme által, akár a szenvedő embertársak gyógyítása által azt a harmóniát kell hogy szolgálja, melynek alapja az Isten törvénye.

Isten dolgainak tanulmányozásában és szolgálatában foly le egész életünk, akár a természeti-, akár a szellemi élet terén foglalatoskodjunk. Különbség csak a munkások tudatosságának mértékében van.

E tudatosság mértékének emelése érdekében hívom ifjúságunkat a mi Istenünk dolgainak megbeszélésére — *egész tanévi munkánkra.*

E munka ugyan — természetesen első sorban a szakképzésre irányul. Élethivatásunk terén lehetőleg „mesterekké“ kell lennünk, ha munkánkat magunkra és a közre áldásossá akarjuk tenni.

Ám, minél mélyebbre hatolunk saját szakunk alapvető kérdéseinek búvárlatába: annál bizonyosabban reájövünk azoknak más szakokkal való benső kapcsolatára. A való étellel kapcsolatos tudományok egymással való összefüggése, az élet- és világ egységének bizonyossága és tüköre. Ennek belátása óvhat meg csak az egyoldalúság félszégeitől s csak ez emelhet oda, hogy *megszerezzük azt az egységes élet és világnézetet*, melynek keretében magunk és munkánk, mint a nagy egésznek kiegészítő része, elhelyezkedik s az alárendeltség tudatának alázatával, de egyben az integráns rész érzetének méltóságával — megnemeseedik. Csak ebből születik a munkának és munkásoknak az a belső szolidaritása, mely az egymás munkájának kölcsönös megbecsülésében áll s arra ösztönöz, hogy saját szakmunkásságunk körén túl, részt vegyünk a közös társadalmi munkában is, tudván, hogy mindnyájan Isten dolgaiban munkálkodó szolgák, — „Isten munkatársai“ vagyunk.

De hívom ifjúságunkat s vele együtt hívom és kérem egész ünneplő közönségünket, a mi Istenünk közelebbi dolgának megbeszélésére ez alkalommal. — Megszoktuk, hogy csak a történelem nagy eseményeit, a nagy vonásokban rajzolódó lépéseket tekintsük az Isten dolgainak. Pedig az egyéni élet apróbb vonásai nem kevésbé tartoznak oda; csak a mi szemeink gyengék — gyakran — e mikroszkopikus látásokra. És a történelem nagy eseményei is egyéneken és egyének által játszódnak le. S Isten dolgai nem kevésbé csudálatosok a kicsinyekben, mint a nagyokban.

Hívom az Isten dolgai szemlélésére egy férfiúnak életében, aki míg élt is, messze meghaladta az egyéni élet szűk körét s fajunknak, egyházunknak és nemzetünknek nem közönséges ideáljai sorába emelkedett; halálával pedig nemzeti életünk pantheonában azon láthatatlan hatalmak sorába lépett, kikből szövődik a történelem, a nemzeti tradíció és a jövő eszménye, melynek dajkáló emléjén kell, hogy felnőjön a jobb jövő záloga — a tette kész új nemzedék.

E férfiú — Losonci Bárány Bárány Dezső.

Losonci báró Bánffy Dezsőből, ami a mulandóságé volt, eltemettük, elsírattuk. Igaz; gyászunk, melyet a személyéhez fűződő szeretetünk táplál, ott borong még a diadalmát, dicsőségét jelző cserkoszorún, de már csak arra való, hogy zöldjét mélyebbé, hervadhatatlanabbá tegye. Ünnepegyünk alaptónusa már nem a halál, nem a gyász, hanem az időt és mulandóságot túlélő, diadalmas élet. Az az élet, mely immár nemzeti örökségünk, melyből vajha minél többen kivennék részüket, — nemcsak a vele való dicsekvésre, hanem a — követésre!

Életének történelmi rajzával nem foglalkozom. A mai felnőtt nemzedéknek felesleges mutogatni azt a ragyogó pályát, melyet ő megfutott. S különben is ez csak keret, mely bármily művészi és fényes legyen is, tartalmat neki a jellem ad. S nekünk e jellemben tükröződő lélek a fődolog.

A Br. Bánffy Dezső élete és személyisége a magyar közéletnek egyik sajátos *typusa* volt. Ezer esztendő történelmünk során kialakult faji és nemzeti tulajdonságaink egyik korszerű inkarnálódása, mely érvényesülési törekvésében a XIX. század utolsó negyedében, nemzetünk nagyobbik részére nézve, *nemzeti ideálunkká* lett. Ebben leli magyarázatát az, hogy újabbdiejű status-férfiaink között senki sincs, kinek személyét a magyarság rajongóbb szeretettel fogta volna körül, mint éppen az övét. Benne fajunkért, fajunk hegemoniájáért, nemzeti ideálunkért rajongtunk.

Hogy e korbéli nemzeti ideálunk képviselője éppen *egy erdélyi kálvinista mágnás*: egyáltalán nem esetleges dolog.

A nemzet politikailag iskolázott vezető elemeire a kálvinizmus hatása a kontinensen sehol sem maradt meg annyira elhatározó befolyással, mint a régi erdélyi nemzeti-fejedelemség területén.

A kálvinista jellem, mert a vallásban a praedestináció szikláján áll az életfolytatásban sem ismer habozást, kételyt, ingadozást. Jellemzője inkább a makacsságig menő hajthatatlan szilárdság. Az egyén ugyan csak az Isten céljainak eszköze, — de „*választott*“ eszköze, aki felett ő maga örködik s akinek ennélfogva minden magára-gondolás nélkül csak a célt kell néznie s a munkát *rogyásig* végeznie. A munkát, mely az Istentől való „*küldetés*“ tudatában, egyenesen az ellenség ellen való *harc* karakterét ölti fel. A kálvinista jellem nem ábrándozó, nem is passivon tűrő, de

mindig akcióban levő harcos jellem. Békében reformer, de ha a reform útját elzárják: jogának, igazának tudatában „az Isten szabadságharcosa.“ — Kálvint Dilthey jellemzően „az Isten harcosá“-nak nevezi, ki „szigorú szolgálatának megalkuvást nem ismerő kötelessége alatt áll.“ — Ez a kálvinista jellem, mely a vallást eredetileg is, mint *világhatalmat* érvényesíti, — mikor az orthodox egyház megcsontosodott tanrendszere érvényesülését az egyházban lehetetlenné teszi, a szellemi, a polgári és politikai szabadság terén tör magának új útát s szüli a modern állami és társadalmi élet reformtörekvéseit és — reformátorait. „Az Isten népének“ vallásos fogalma helyére itt a „*nemzet*“ fogalma lép; de mint am azt „választott nemzetség“-nek tekintette „választottnak“ tudja nemzetét is, melynek ép' úgy hisz világtörténelmi küldetésében, mint a magáéban. A kettő elválaszthatatlan. Itt a *kálvinista hazafiság* jellemző gyökere. *A nemzetben mindenkinek önértéke van, melynek mértéke életcéljára való arravalósága, munkájának hűsége és közhasznúsága: ez a kálvinizmus liberálizmusa.*

De még tovább! — Ha minden emberre küldetés bízott: ezt és ennek célját meg is kell ismertetni vele, küldetését, feladatát, munkáját, öntudatosá kell tenni. Ösztöneink, hajlamaink csak újjmutatás, *elhívás*; de a célok és eszközök tudatos *megismerése* s az irántuk való *köteleztetés érzete* emelik — „*küldetésessé*“ Ebből a kálvinizmus kultur munkája foly, mely szülte — első sorban — *az iskolát*. Az egyetemes népoktatás kultur feladatával a reformáció ajándékozta meg az emberiséget. A világnak a XVI. századtól a XIX. sz.-ig keletkezett legtöbb egyeteme és főiskolája pedig egyenesen kálvinista eredetű. És ez az iskola nyitva mindenki számára. A fejedelem a főpátronusa, de a fia is együtt tanul benne nemcsak a főnemesek gyermekeivel, hanem a jobbágyokéval is, kik a fejedelem alumnusai s akik, ha a palástig felviszik, Bethlen Gábor által már nemesítettnek. És ezek egyazon iskolai törvények alatt élnek a tudományok köztársaságában. — Így foly egy magasabb hatványú polgárság teremtése, mely mindig a nép alsóbb rétegeiből rekreálja magát s a gyermekévek barátságával, játékaival, küzdelmeivel, közös emlékeivel által hidalja át azt az úrt, amit a születés, állás és vagyon húznak köztük az életben. Az „úrfi“ megismeri a szolgának nemcsak küzdelmeit, nyomorúságait, de eszét, szívét és jellemét is és az életben már nem ismeretlen munkatársak az egyház, iskola és közélet szol-

gálatában. — És az iskola a *theológiával* végződik. Lehetett ez a theologia bármily gyarló — bár tagadhatatlan, hogy koronként a tudományok s az egész szellemi élet vezetője volt — ; de azon nevelői hatása elvitathatatlan, hogy azzal a végakkorddal bocsátotta el a már érett ifjút az iskolából, hogy Isten előtt mindnyájan egyenlők vagyunk, hogy egymás iránt testvériséggel tartozunk, hogy a szabadság korlátja a felelősség, a munka értéke a közhasznúság s akinek több adatott, attól több is kívántatik. — ***Ez a kálvinizmus demokráciája: a szellem és jellem árisztokráciája.***

Ezek mellett az erdélyi kálvinista mágnás politikai iskolázottsága jobbról a török, balról a német pátronátus fojtó ölelésével való küzdelemben fejlődött, oly belső konstellációk mellett, mikor a védekező ország egységét három nemzet és négy religió alkotta. Martinuzzi eszélyessége, Bocskai önmérséklő erélye és egyenessége s Bethlen Gábor diplomáciája ennek az iskolának csak különböző évfolyamai.

Mintha csak a Gondviselés a XIX. század magyar viszonyaira akarta volna nevelni őket! Amikor Ausztria fojtó ölelése mellett a pángermánizmus és pánszlávizmus ellen kell védekeznie annak a nemzetnek, amelynek nemzetiségi és felekezeti tagoltságát a modern liberálizmus megsokszorozta s a demokrácia a demagógia lejtőjén indult lefelé.

Báró Bánffy Dezső ily szellemi örökséget kapott attól a kálvinista főúri családtól, melyben talán a reformáció óta nem volt vegyes-házasság s a melynek tagjai mindig előkelő állami és egyházi méltóságokat töltöttek be.

Saját századában, a századeleji romántikát s annak érzelmős ábrándozásait a szabadságharc ágyúí nevelték cselekvő heroizmussá: — *harci erénnyé* s az elnyomatás és abszolutizmus kora alakította belső energiává: *polgári munkává.*

A Br. Bánffy Dezső élete e folyamatnak harmadik fázisára esik; a két elsőnek hullámai csak a szülőkön keresztül jutnak hozzá, az első az édesanyja, a második az édesapja által, kiknek különben személyes jellemük is egészen ezeknek megfelelő. Édesanyja *Lécfalvi Gyárfás Anna* az erdélyi árisztokráciának, korában egyik feltűnő szépsége, oly körben nevededett, hol Werther keservei s a Kisfaludiak voltak a legkedveltebb olvasmányok. Fivére Gyárfás Domokos még 1894-ben is úgy rendelkezik, hogy sír-

jánál a Lammermori Luciából — e legromántikusabb operából — adjon elő egy részletet az udvarhelyi kollégium ének és zenekara. Mennyivel mélyebben kellett érvényesülnie e romantika hatásának e női lélekben! És valóban Báró Bánffy Dánielné késő vénségéig (1902-ben halt meg) megtartotta e jellemvonását, mely családi körén kívül, főleg a művészetek, leginkább a színház pártolásában jelentkezett. Ez édesanyjai hatás Br. Bánffy Dezsőnél személyes jellemének csak családi vonásaiban érvényesül; mindenek felett a példásan gyöngéd gyermeki szeretetben és szülői tiszteletben. Édesanyjától inkább természeti tulajdonságait örökölte: daliás szép termetét, gavalléros előkelőségét, leányosan szép bőrét, mindig mosolygó, mély tűzű kék szemeit.

Közéleti jellemvonásai apai örökség Br. Bánffy Dánieltől. Nem teoretikus, de telve gyakorlati invenciókkal, éles látással, hadvezéri pillantással, közszolgálatok iránti előszeretettel, szent kötelességérzettel, lázas tevékenységgel, mely másokba is bizalmat önt és ragadja magával.

Ily tulajdonságokkal felszerelve megy a 8 esztendőes gyermek a kolozsvári református kollégiumba, hol hazai tanulmányai bevégezéséig, 12 éven át marad. Ritka energiájának, alkotó és szervező képességének, nagyratörekvésének már itt fényes bizonyosságát adja. Itt válik Br. Bánffy Dezső igazi demokratává az ifjúság társadalmában. Az iskola tele van ugyan a legderekabb mágnásfiúkkal, — csak az ő korabeli hét van —, de az ő igazi társasága nem a születés alapján alakul, hanem az ész, a törekvés, munka, jellem, az arravalóság kvalifikálnak. A tanulótársak legjavával szervez önképzőkört, zeneegyletet, ad ki ifjúsági lapot s mindenütt maga jár elől, példával, buzdítással, ösztönzéssel s főként — fegyelem-tartással. Amire ráteszi a kezét: annak sikerülnie kell! Önképzőkörük alapszabálya két szóból áll becsület és munka; „házaszabály“-vitákra nincs alkalom. De a körnek nem is lehetett tagja, aki nem dolgozott; a zenekarból pedig egyszerűen kidobták azt, ki rendetlen és hanyag volt de ezzel együtt ki volt zárva az illető az ifjúság elitejének társaságából is. A jók és nemesek szolidaritása lehetetlené tette, hogy a léhák demagóggöközvéleménye vállják uralkodóvá, mint — fájdalom — manapság annyi iskolában. A belső fegyelmezés, a nemes ambíció, ifjú lelkesedéssel végzett komoly munka és előkészület az életre: ezek tekintetében mennyit tanulhatna a mi ifjúságunk a félszázaddal

ezelőttitől! De saját alkotásukon teljes lélekkel csüngöttek is. Hányan vannak ma, kik elhagyott iskolájuk ifjúsági életével tovább törődnek? — Br. Bánffy Dezső azonban még Berlinből is levelezik itthon maradt ifjúsági utódjaival és míg őket a további komoly munkára lelkesíti, később a meglett férfi országos gondjai közt sem felejt el, hogy rendessen meghozza áldozatát az ifjúság önképző-munkássága fokozására, s fiát — bár nem esett keze ügyébe — legalább egy pár évig abba a kollégiumba küldi, melynek ifjúsági közszelleme megteremtésében egykor a saját erői is izmosodtak.

Az a két évi külföldi tanulmány, amit Br. Bánffy Dezső Berlinben és Lipcsében jogi tanulmányai öregbítésére folytatott, egyéniségét még inkább kialakította és pedig szerencsés összhangban hazai örökségével. A német egyetemeken ezidőben (1863—65.) csaknem privilegizált egyeduralma volt a *hegeli filozofiának*, melynek hatása a tudományok minden ágán megérzett.

A Hegel bölcsészeti rendszere alapvonásaiban filozófiai pendentja a kálvinizmus vallási tanrendszerének. Benne a szellem ugyanolyan *absolut* alapja, vezetőelve és végcélja a világnak és történelemnek, mint a kálvini keresztény tanrendszerben az Isten. A keresztyénség „Szentháromság-egy-Isten“ fogalmát a saját bölcsészete „Absolut-szellemé“-nek megfelelő kifejezéséül el is fogadja. A történelem folyama ép' úgy determinálva van a szellem lényege és életfolyama szükségszerű nyilvánulásaiban, mint a kálvinizmusban az Isten lényegén és akaratán nyugvó praedestináció által. Mindkettőnél úgy a logikai, mint az értékbeli prius az egyetemeset, az egészet illeti, melybe az egyes és egyén, mint rész tartozik bele. A Hegel meghatározása szerint ugyan „az államban az egyetemesnek összekötve kell lennie a különösnek teljes szabadságával és az egyén jóllétével“, de ez nem változtat azon, hogy a súly az egyetemesen van. A Hegel állama különbözik a „Felvilágosodás“ bölcselőinek, Hobbes-nek vagy Rousseau-nak „contract-social“-jától, úgy a „jogállam“-tól, mint a „szabadságállam“-tól; az ő állama nem emberi akarat „csinálománya“, hanem isteni alkotás „a szellem belső szükségszerűséggel való tárgyasulása“, melynek egyetemes jóllétében kell benne foglaltatnia az egyén jóllétének. Az állam történeti alakulásának s az ebben nyilvánuló ésszerűségnek kell azért megszabnia a továbbfejlődés irányát.

Ez elvnek alkalmazása Br. Bánffy Dezsőnek ifjúsága legfőbb

ideáljának, küzdelmes férfi-munkája legegységesebb vezérlő gondolatának adta meg a bölcsészeti alapot: ***az egységes nemzeti államnak.***

Lelkében mindig növekvő öntudatossággal ez eszmény élt. Ez dobogtatta eddig is szívét; ennek legyen szentelve élete!

És haza jöve munkába állt. Az akkorj politikai pártok közt hol lehetett az ő helye, ha nem a Tisza Kálmán vezetése alatti „balközép“-en?! Ha a némettel minden összekötetést megszakítani kívánó függetlenségi „szélbal“-tól elválasztotta az európai politikai konstellációt éles szemmel látó s minden utópiától irtozó gyakorlatísága a nemzetiségi törvényt alkotott s a Horvátországgal fehér-lappal kiegészített Deák-pártot sem vallhatta magáénak. És... nem lett volna Bánffy, ha ellenzéki mandátumot nem éppen az apja főispánsága területén keresett volna. Hogy akkor megbukott. még stilszerű is volt; de az nem mentette meg a Deák-pártot a fuziótól s a fuzióban, a Tisza Kálmán kormánya alatt, Bánffy Dezső báró végre megkapta méltó helyét — első lépcsőjét — a politikai közéletben. Mint Szolnok-Doboka, majd Beszterce-Naszód vármegyének is főispánja, bámulatos energiával fogott munkájához. E két veszedelmes nemzetiségi vármegyében minta-rendet és közgazgatást teremtett, s oly tekintélyt szerzett a magyar állam-eszmének, amelyenről korábban álmodni sem mertek. Kitűnő tisztikara mellett, mely mint egy pompás óramű, úgy működött az ő intenciói szerint, sikerei biztosítéka mégis csak a saját személye volt. Tisztársai e korból legendákat tudnak beszélni munkabírájáról, leleményességéről, agilitásáról. Mint egy sas, oly éles szemmel kíséri a nemzetiségi mozgolóadásokat, szimatolja ki terveiket, látja és engedi folyni makhinációikat; de a kellő pillanatban, mint egy tigris csap le rájuk s gyökeréig kiértja a veszedelmet. Akit lehet, megnyer előkelő szivességével, személyének varázsával; akit nem — letöri kiméletlen energiával. „Még a szél is másképp’ fújt s a szekér is másképp’ zörgött az ő vármegyéjében, mint egyebütt!“ — szokták mondani. Igaz, hogy minden valamire való embert személyesen ismert, tudta viszonyait s mindenkit személy szerint kezelte.

Főispáni állásait a Szapáry-kormány lanyha nemzetiségi politikája miatt hagyta oda. Ezt a kérdést — igen helyesen — első sorban erő- és hatalmi kérdésnek tekintette s csak másodsorban kulturálisnak, s ilyen gyanánt kezelte későbbi miniszterelnöksége alatt is s nagyobb sikerrel senki sem Magyarországon, mint ő.

Mint képviselőt immár országosan ismert erélye és törvénytisztelete előbb a házelnöki méltóságba, majd az egyházpolitikai törvényekbe belebukott Wekerle-kormány után, hamisítatlan liberalizmusa az új kormány élére állítja.

Messze vinne — bár valóban csábító feladat — a báró Bánffy Dezső miniszterelnöksége alatti magyar politika vezető elveit, küzdelmeit, sikereit és eléggé meg nem siratható bukását vizsgálni. E helyütt most legyen elég annak megállapítása, hogy magyar miniszterelnöknek — talán idősb Andrassy Gyulát kivéve — nagyobb súlya és feltűnőbb sikere alig volt, mint neki. A belügyeinkbe avatkozó Agliardi pápai nunciust, a védelmére kelt külügyminiszterrel, Kálnokival együtt meg tudta buktatni. Királyunk szívét meg tudta nyerni nemzeti történelmünk és ideáljaink számára (10 szobor) s Király és nemzet szíve az ő szívéen keresztül dobant össze ezeréves nemzeti létünk ünneplő idején s ami ma — úgy látszik — egy szerb királynak derogál, II. Vilmos német császár a budavári királyi palotában hajtotta meg zászlóját a nemes magyar nemzeti világtörténelmi szolgálatai és jövő hivatása előtt. Kezdünk ismét nemzet lenni, akivel számol Európa! És ezt Br. Bánffy Dezső csinálta!

És... és Br. Bánffy Dezsőnek mégis meg kellett buknia — ma már nem kétséges — a feudalizmussal szövetkezett ultramontánizmusnak és a hiúságukban sértett, rövidlátó, jelszavas politikusok intrikái miatt, kik foradalmat csináltak ellene: — *Bánffy Dezső ellen — nemzeti érdekek elárulása miatt!* Risum teneatis!!

A távozót a Király elismeréssel és magas kitüntetések egész sorával halmozta el. De ellenségei öröme korai volt azon, hogy ezekkel Promätheus leláncolva van. Br. Bánffy Dezső nem az az ember volt, aki meg tudta volna tagadni eszményeit. Előbb eltépte láncait... de amikor újra akcióba lépne — maga panasolja — : *izoláltan maradt.*

Br. Bánffy Dezsőnek ez a politikai izoláltsága a mélyebb pillantás előtt nem egyéni, nem személyi tragikum csupán. Van benne az is. A nagy jellemek, erős karakterek sorsa ez, főleg jellemgyenge korban. De ennek itt oka mélyebben van. A 90-es évek végén s a 900-asoknak elején, rövid tiz esztendő alatt, a magyar közélet és politika súlypontja észrevétlenül eltolódott. Észrevétlenül, mert a közgondolkodásban végbement változást a felületesebb pillantás elől eltakarták az államjogi helyzetünkől folyó nációnális és függetlenségi jelszavak.

A XIX. század nemes, becsületes, mert idealizmusból sarjadzott liberálizmusa és demokratizmusa lassanként átment a materializmus liberálizmusába és demokratizmusába, s az idealizmusból folyó szociális érdekek szolgálata helyére a materializmusból folyó individuális, személyi, egyéni érdekek jogkövetelése és szolgálata lépett. Nem belső összefüggés nélkül való jelenség, hogy amikor a régi szociális érdekeket szolgáló nemes liberálizmus az új fajta liberálizmus által belsőleg annyira megrontatott, hogy immár egy kifejezetten *antiliberalis* sajtóorgánus, az „Alkotmány” — egyelőre antiszemita éllel — megszülethetett (1897. végén) ugyanakkor Vázsonyi Vilmos Budapesten egy magát „*demokratá*”-nak nevező politikai és társadalmi pártot alakít, *majdnem kizárólag zsidó* tagokból. És 6 évre rá az „országos szabadelvűpárt” — a régi fajta liberális demokratikus hagyományok letéteményese — jellemzően, az egyik legnemesebb kálvinista vezér főhadvezérsége alatt — ki maga is a régi Erdély „kapcsolt részei”-ből való — úgy megbukik, hogy régi nevén — talán régi nemes lényege hijján! — immár nem mer, mert nem tud, feltámadni.

Báró Bánffy Dezső ez új — történelmi kialakulás — khaotikus zürzavarában — életében először — veszítette el biztos irányítóját: *a kálvinizmus benső igazságának követését* s elvi ellenségeivel való koalícióban, személyes sulyával, páratlan energiájával és népszerűségével azoknak szerezte meg a diadalt, akiknek öntudatos vezető többsége — lelke mélyén — az ő élete eszményeinek halálos ellensége volt. Csoda-e, ha ismét magára maradt — *izoláltan* —; egymaga képviselvén, egy a forumon még mindig dicsért, egy még mindig tapsokat arató, de már bizalmas körben idejétmúltnak tekintett törekvések pártját?!

Midőn az új alakulás kezdte teremni gyümölcseit; midőn Bánffynak látnia kellett, hogy az ő rajongással ápolt eszményei, egy hazug nacionalizmus szemfényvesztésre szánt szivárványszínei; midőn az élesebben látók előtt immár világosan állt az, amit egy ifjú szív őszinteségével az erdélyi róm. kath. status titkára, ma a nagyváradi kir. jogakadémiai tanára ifj. Bocskor Mihály a nacionalizmus egyik itteni szócsövében, az „Ellenzék”-ben úgy fejezett ki, hogy az állam társadalmasításával együttjáró felbomlási folyamat során, a katolikus egyház követeli belőle az őt megillető oroszlánrészt; midőn tapasztalnia kellett azt, hogy eszményeinek szülő-anyja; a protestántizmus és kálvinizmus nem-

csak mellőzésnek, de egyenesen tervszerű elnyomatásnak van kitéve: akkor egyszerre felsírt lelkéből minden összegyűlt keserve, hazafi aggodalma s az 1902-iki erdélyi ref. egyh.-kerületi közgyűlésen — s hol mondhatta volna méltóbb helyen?! — konstatálja, hogy „*megnehezült az idők járása felettünk*“

Mi ez?! Br. Bánffy Dezső a politikus az egyházkerületi közgyűlésen! Ugy van; de itthon volt, de haza jött. Nem a napi-politikus — ettől mindig óvta egyházunkat! —, hanem a *történelem-bölcselő*. Most már csak itt számíthatott megértő lelkekre. Önkénytelenül is érezte, hogy tőlünk indult ki, és hozzánk kell visszatérnie!

Br. Bánffy Dezső közéleti pályája első idejétől kezdve tevékeny részt vett a mi *egyházi közéletünkben*. Egyházközségi képviselősközségen kezdte, egyházmegyei-, majd egyházkerületi gondnokságon folytatta, végül a magyarországi egyetemes ref. egyház konventi és zsinati elnökségén végezte. A legelőkelőbb egyházi tisztségeket és méltóságokat töltött be, pedig — a legújabb és divatos értelemben — még csak *vallásos jellemnek sem mondható*. Tudja Isten, benne volt-e defectus, vagy a vallásosság divatossá lett karakterében van-e hiba?! Tény, hogy a nyilvános gyülekezetben ritkán volt látható — ha nem hivatalból! —; tanuló korában ének- és zenekart szervezett, de a zsolnárok és szent zsolozsmák nem igen zendültek meg ajkain; égre függesztett szemekkel sem lehetett imádkozni látni s — azt hiszem — olvasásban elnyűtt és jegyzetekkel ellátott biblia sem maradt utánna — örökségül.¹ E vonásait nem akarom eszményül magasztalni; de követelem, hogy vallásosságát ne ezekkel mérjék! A vallásosság nyilvánulásának formája különböző lehet s hogy milyen egyéniségünk alapkarakterén kívül korunktól, neveltetésünktől és gyakorlataunktól is függ.

Bánffy Dezső bárónak sem kora, sem neveltetése, sem egyénisége nem volt olyan, amely benne *érzelmi vallásosságot* fejthetett volna ki. Nem mintha egyénisége az érzelmi hatásokra fogékonyság nélkül való lett volna. De mert érzelmi világa, a maga közvetlen megnyilatkozásában, oly *intim világa* volt, amely a maga „*titkos kamrácskáját*“ ritkán lépte át. Nem léphette át

¹ Mint családi köréből utóbb értesülök, életének utolsó öt esztendejében, bizony, buzgó biblia-olvasó is volt. E változás magyarázatát hátrább adjuk.

anélkül, hogy profánizáltak ne érezte volna. Minél mélyebb, minél szentebb volt: annál ritkábban jelentkezett mások előtt — *külsőleg*.

Neveltetési környezete sem volt alkalmas erre. Családi környezetében volt ugyan mély érzelmi világ, különösen édes anyja részéről, de ez is inkább az esztétikai és művészeti, mint kegyességi érzelmekre berendezve. S az iskolában, — szomorú, de való — mit épülhetett a komoly és mély vallásosság, mikor sem a kedélyi mélységet nem ápolták, sem hitrendszerünk fenséges épületének nagyszerűségét, bölcsészeti mélységeit nem volt ki feltüntesse s a vallásos nevelői hatás, szokványosan, legfennebb a kényszerű templombajárásban, sekélyes racionálizáló és lapos morálizáló, órákig tartó unalmas predikáció hallgattatásában érvényesült?! — Csodálatos! — az az érzelmi romantika, mely Németországnak egy Schleiermachert, a francia világnak egy Vinet-et adott a vallásos élet terén: nálunk minden más vonatkozásban érvényesült — főként ott, ahol legkevésbé volt helyén: a politikában (Kossuth L.) — de szinte hatás nélkül vonult el fejkünk felett: — a vallásban. A XVIII. század intellektuálistusa nálunk egyeduralmát főleg a vallásban tartotta meg. Kapott ugyan ez is nemesedést, de inkább Kanttól, Fichtétől, Hegeltől, mint Schleiermachertől. Erősebb etikát, nemesebb intellektuálistust; — kevesebb érzelmi mélységet és miszticizmust. Ez is nemzeti kálvinista jellemünknek felelt meg és azt erősítette.

Bánffy Dezső báróra főleg az erősebb ethikai ellemek hatottak s ezek is különösen sociális vonatkozásaikban. Innen, hogy vallásunkat is főleg, mint sociális tényezőt, mint magyar népnevelési intézményt, — *az egyházat értékelte*.

Mint egyházkormányzó, a vallás belső energiáját nézte és — ezt úgy az egyénnél, mint a gyülekezeteknél a külső rendből, az erőnyilvánulásokból ítélte meg. Ha volt expansiv ereje a gyülekezetnek: tudta, hogy az nem lehet belső erő híjján. Ha ez nem volt — nem hitt a belsőben sem. Evangéliumi elve az volt a megítélésben: „a te hitedet mutasd meg a te cselekedeteidben!” Ebben is kálvinista volt!

Két, majdnem három püspök működése esett az ő főgondnoksága idejére; jellemben, törekvésekben annyira különböző, de az ő személye egy magasabb egységbe foglalja össze azt a negyedszázadot, amelyben ő vitte a világi kormánypálcát. A Szász

Domokos külső építésének korszakát csaknem testével fedezi, mert érzi s várja, hogy minden új kálvinista templom és parokhia egy-egy védbástyája lesz a magyar nemzeti államnak; Bartók püspök alatt az erkölcsi regeneráció sürgetője, támogatója s élete legboldogabb napjai közé tartozik, midőn a Kenessey egyhangú megválasztásában a belső hitélet fellendülésének programját köszönheti. De úgy áll ott mindenikkel szemben, mint egy szent cherub, hogy az eltérő intenciók mellett is megóvja a folytonosságot, a történeti fejlődés zavartalan menetét, s hogy a jelen és jövőendő ne a mult desauválására szolgáljon, hanem mint „*tovább-építés*“ érvényesüljön. Mert neki az egyház drága nemzeti kincs, faji örökség, a magyar nemzeti állam érdekeinek legmegbízhatóbb ments-vára, melynek hitelét megingatni nemzeti bűn. — Megerősíteni azonban nemzeti szolgálat, — istenes munka. Gondja, mint államférfinak is, hogy a kálvinista iskola és egyház magában és szolgáliban ne legyen a nyomor rabszolgája, a protestántizmus inferioritásban senyvedő; hanem a nemzet illő hálájából s törvényes rendelkezések alapján (48-iki XX. t.-c.), multjához méltó tényezője lehessen a jövőendőnek; hogy munkásai a magyar intelligentia vezetői legyenek, özvegyeik és árváik könnyei letörültesenek, elesettek felemeltessenek, erősebbek a gyengéket támogassák s a régi Erdély történeti fejlődésének illő respektálásával, magyar testvéreivel szétszakíthatatlan egésszé forrjon egyháziilag is s az egykor kiváltságos nemesség, munkája és áldozatai által legyen és lehessen kiváló szolgálatára egyházának.

Ebben a demagogiára hajló korban élő szózat arra, hogy ne jogokat hajhásszunk kötelesség nélkül, de jogaink kötelezettségeire legyünk érzékenyek és féltékenyek!

Midőn betört az egyház kerítéseibe is az az újkori liberálizmus, mely az egyén korlát nélküli érvényesülését követelte a közrovására; midőn nálunk is mutatkoztak a demokrácia demagog hatásai: e falak meg hallották — és vajha soha se szünnének meg visszhangozni! — azt a feljajdulást, mely kitört a lelkéből, hogy mi lesz, ha a kálvinista egyház is beáll az aranyborjú imádói közé, ha az ő munkásai is az önérdek rabszolgáivá sülyednek, ha nem lesz, ki hivatása kötelességeit oly' magasra tartsa, hogy *mellékfoglalkozásra* sem ideje, sem kedve!?

Mikor mindenfelől a feloszlás és rothadás erjedését érezte: végső reménységét a kálvinista egyházba és iskolába vetette.

Már korábban, pár évi politikai visszavonultsága idején, a Protestáns Irodalmi Társaság nagyváradi közgyűlése alkalmával, nyilvános vallomást tesz arról, hogy felekezetünknek belső szellemi konstrukciójával s a többi felekezetekhez való hitbeli viszonyával, sajátosságunk tipikus karakterével való ismeretsége hiányát érezvén, ennek pótlására igyekszik és a Hase Polemikáját tanulmányozza. Azóta élénk figyelemmel kísérte nemcsak a külföldi egyházi és vallásos mozgalmakat, hanem jellegzetes fővonásaiban a teológiát is. Így jön rá arra, hogy a mi vallásunk *a személyes, egyéni hitbizonyosságon* alapulván, lelkipásztori munkánknak is ennek létrehozására kell irányulnia, aminek eszköze és módja a *személyes pásztoráció*. Innentől kezdve mind nagyobb eréllyel szorgalmazza a „*cura-pastoralis*“-t s míg — most már gyakoribb elnöki megnyitóiiban s egyháztársadalmi egyesületeinkben tartott beszédeiben egyik oldalon „*az egyház és állam*“ viszonyának a változott körülményekhez alkalmazott törvényhozási rendezését sürgeti a Deák Ferenc elvei szerint: más részről nem múlaszt el egy alkalmat sem, hogy ne figyelmeztessen arra, miszerint minden külső támogatásnál többet ér a belső a hitéleti erő fokozása. S ime, ezt nem csak másoknál sürgeti, de a saját maga körében és személyén is gyakorlatba veszi. Palotájában — egyik baptista cselédjén is tapasztalván a vallásos élet átalakító nagy hatalmát — hetenként rendszeressé válnak a cselédségre is kiterjedő házi-áhitatosságok (ének, ima, elmélkedés, bibliaolvasás), melyeket a pap vezet ugyan, de személyes szükségének megfelelően tovább folytat mindenki a maga körében; — *ő maga is*.

Azonban itt is érvényesül vezető alapgondolata az egyén a köznek része. Ebből kifolyólag semmi oly alakulással nem rokon-szenvez, amely a történetileg kialakult közösségi forma gyengítésére vezet, vagy a vezetés egységében rejlő erőt, a szekták módjára, guerilla-harcokkal akarja felcserélni. Innen nyílt állásfoglalása az Orsz. Ref. Lelkészegyesület keletkezésével szemben is, melyet az egyház hivatalos vezetését gyengítő, külön osztály-érdekeket szolgáló alakulásnak tekint.

Tőlünk várta és remélte a nemzet regenerálását; a mi liberálisizmusunktól, a mi demokráciánktól!

Nem félek e szempont alá vonni — amit sokan élete legnagyobb eltévelyedésének tekintenek — „*az általános választójogi liga*“ élére való állását sem. Gondolja meg mindenki, hogy

az „egyenlőség“ gondolata a vallásból s a mi kulturánkra nézve éppen a keresztényiségből származik. E nagy vallásos gondolatnak a polgári és társadalmi életre való átvitele pedig a reformáció „egyetemes papságának“ gondolatából s éppen a kálvinista ágból. Nem lehet esetleges dolognak tekinteni, hogy az általános választójog alapján épülő első alkotmánytervezet a *Cromwel* idejéből és hazájából (1647.) kálvinista talajból született.

Hanem ez már nagyon közel hoz az aktuális politikai küzdelmekhez, amelynek színteréről a Gondviselés elszóllította Br. Bánffy Dezsőt. Róla megemlékezvén, maradjunk távol mi is a napi politika vitás kérdéseitől s ha most nem is követhetjük a halhatatlan lelkek tökéletességének világába — hol ő már minden kérdést megoldva talál, — merüljünk el egyházi és nemzeti történelmünk és sajátságaink azon mélyeibe, amelyekből a jellem táplálkozik, a lélek alkot eszményeket s az akarat szív életerőt azok valószínűsítésére. Hozzuk felszínre és érvényesítsük azokat a már-már elásott kincseket, melyek nemzeti és vallási sajátságainkban, egymáshoz annyira illően, foglaltatnak s tanuljuk megbecsülni intézményeinket, melyek szellemünknek szülőttei, letéteményesei, de egyben ápolói és fejlesztői is.

Liberálisunk és demokráciánk, nemzeti- és hitszabadságunk, alkotmányunk és autonomiánk egy anyaméhből születtek: ezeresztendő történelmünk során együtt szenvedtek és gyümölcsöztek.

Iskoláink és egyházaink eszméljenek régi nemes tradícióikra s fontos nemzeti és emberi hivatásukra, melyet modern formák közt, de a régi szellemben kell betölteniök. Híveink pedig — s főleg mágnásaink! — ne cseréljék fel iskoláink százados, sokszor mohos falait a modern külsejű, de határozott jellem-nélküli iskolákkal, mert kálvinista magyar jellemet csak kálvinista iskola nevel. Kálvinista jellemekre pedig egyháznak és nemzetnek égető szüksége van egyaránt. Nem ok nélkül való, hogy Báró Bánffy Dezsőnek halálos ágyán való végső gondoskodása is arra irányult, hogy gyermeke „jó kálvinista“ legyen!

Az ifjúságé a jövőé! Nagyjaink rendre-rendre a történeleméi lesznek, melynek egén Báró Bánffy Dezső alakja is immár nem közönséges fényvel sugárzik. Ezek a csillagok hívnak: — excelsior!

A Kegyelem Istene adjon minél nagyobb, minél áldásosabb

részt nekünk egyen-egyen és összesen e munkában — *az Isten dolgainak munkájában!*

E hő óhajtással szívemben

áldom a Báró Bánffy Dezső emlékezetét

és

nyitom meg fakultásunk 1911/12-iki tanévét.

Az Isten nevében előre — munkára!

II.

Az 1911—12. tanév történetéhez.

Intézetünk bevégzeti 17-ik tanéve történetének adatait — szem előtt tartva az igazgatói évről-évről jelentés kivánalmait — a következőkben foglalhatjuk össze:

1. **Tanévmegnyitás.** Az 1911—12. tanév ünnepélyes megnyitása — a 7—10-ikéig megtartott javító vizsgálatok, kollokviumok és beiratkozások után — szept. 10-én délelőtt 11 órakor tartott az intézet dísztermében. Az egyházkerület hivatalos rendelkezése is, de a dolog természete is arra utalt, hogy a múlt tanév végén a báró Bánffy Dezső főgondnokunk halálával ért nagy veszteség hatása alatt kezdjük meg az új munka-évet. A munkára pedig nem csüggedéssel, de a győzelem reménységével kell indulni; a becsületes munka sikerében vetett hittel. S a báró *Bánffy* Dezső alakja kinalva-kinalkozott például e célra különösen theologus ifjúságunknak, — mint kora magyar kálvinizmusának típusa. Az ő *nemes emlékezetének megörökítésére*, az ifjú szivekbe való átplántálására szenteltük megnyitónkat.

A nagy férfiú emlékezte iránti kegyelet és intézetünk iránti jóakarató érdeklődés ifjúságunk, tanárkarunk és Előljáróságunk teljes száma mellé, igen előkelő közönséget gyűjtött dísztermünkbe ez alkalommal. A gyászoló család képviselőiben br. *Bánffy* Ernő és családja, br. *Bánffy* Kazimir családja, br. *Bánffy* Ferenc és családja, *Gyárfás* Endre és családja jelentek meg, míg a néhai főgondnok özvegye meleg hangú levélben mentette ki elmáradását azzal, hogy pár nap előtt a helybeli kollégium hasonló emlékűnnepén vett részt s nemsokára részt kell vennie az egyházkerület gyászünnepélyén. A Ferencz József m. kir. tudományegyetemet dr. *Szádeczki* Gyula rector magnificus, dr. *Lóte* József prodecan és dr. *Schneller* István; az erdélyi ref. egyh.-kerületet dr. *Kenessey* Béla püspök vezetése alatt az igazgatótanács és tiszt-

viselői 12 tag; a magyarországi unitárius egyházat *Ferencz* József püspök vezetése alatt 5 tag; a kolozsvári m. kir. gazdasági akadémiát dr. *Páter* Béla igazgatóval 3 tag; a kolozsvári unitárius theol. akadémiát *Csifó* Salamon dekan 3 taggal; a kolozsvári ref. egyházközséget dr. *Kolozsváry* Bálint főgondnok a három rendes lelkésszel és 5 taggal; a kolozsvári ref. kollégiumot *Kovács* Dezső igazgatóval élén 12 tag; a Mária-Valéria árvaházat *Herepei* Gergelynével 2 tag képviselte, kiknek ez uton is kedves kötelességünk megtisztelő érdeklődésükért, kifejezni hálás köszönetünket.

Az ünnepélyt az ifjúság és közönség éneke a „Te benned biztunk .“ -kal nyitotta meg és a „Jövel Szentlélek .“ -kel zárta be. Közben a búzgó imát maga *Kenessey* Béla dr. püspök úr, az Értesítő első helyén olvasható emlékbeszédet — tanévmegnyitóul is — *Nagy* Károly igazgató tartotta.

Az emlékbeszédet szerzője 1000 példányban kinyomatta a felsőbb leánynevelő intézetnél teendő „*Bánffy-alap*“ javára, ami *Kilyén* Sándor aa. kezelése mellett 433 K-át gyümölcsözött a nemes célra; 1—1 példány ingyen osztatott ki az intézet ifjúsága közt. Vajha ne szűnne meg ifjúságunkat mindig lelkesíteni a nagy férfiú nemes emlékezete — kinek arcképe ott függ dísztermünk falán — szeretni és híven szolgálni egyházat és hazát!

2. Szervezet és kormányzat. Az előljárárságban a Deési Gyula volt esperes, gyalú lelkész lemondása folytán megürült helyet az 1911. novemberi közgyűlés a ciklus hátralevő részére *Vajda* Ferenc udvarhelyi esperessel töltötte be, ki a hivatali esküt letévén, működését meg is kezdte. Mint egy kiterjedt egyházmegye kormányzója, kétségkívül gazdag tapasztalatokat hoz intézetünk kormányzó-testületébe, amely úgy az intézeti ügyvezetés, mint a korszerű papképzés és nevelés irányítása tekintetében áldással biztat. Szívesen üdvözöljük e helyen is.

Alig, hogy kiegészült Előljárárságunk, már újra elvesztettük egyik tagját s ezuttal éppen az élén álló főgondnokot, dr. *Vályi* Gábort. 1911. nov. 20-án kelt levelében „a legútóbbi kerületi közgyűlésen lefolyt tanárválasztások körül szerzett szomorú tapasztalataira“ való hivatkozással, lemondott intézetünkönél viselt főgondnoki állásáról. Előljárárságunk 1912. január 24-én és április 11-én tartott ülésében ismételten foglalkozott e lemondással. Igyekezett meggyőzni őt arról, hogy az egyh.-kerületi közgyűlés és egyes tagjai ténykedésének subjectiv megítélésével szemben Előljárársá-

gunk nem hordozhat felelősséget s megkísérelte ez alapon lemondásának visszavételére bírni. Miután azonban ez nem sikerült, végre is 14—1912. sz. határozattal „kénytelen volt meghajolni szeretettel és tisztelettel körülvett főgondnokának megmásíthatatlan elhatározása előtt és lemondását tudomásul véve, a felettes hatóságnak bejelentette. Egyben hálával emlékezett meg arról a buzgó és értékes szolgálatról, amelyet intézetünk anyagi és szellemi érdekei ápolásában a megalapítás óta 17 éven át, két évig, mint algondnok, azóta mint főgondnok teljesített; érdemeit hálás elismeréssel iktatta jegyzőkönyvbe s erről őt kivonatban értesítette.” — Helyének betöltésére nézve az ez évi őszi ker. közgyűléshez az előterjesztés és jelölés meg fog tétetni. Ez alkalommal fog megejtetni az előljárósági tagok általános újra-választása is — miután az 5 éves ciklus lejárt — s reméljük, hogy a közgyűlés bölcsessége meg fogja találni a módját az új választásnál annak, hogy jövőre ne legyen kénytelen az Előljáróság nagy üléseiben határozatkép telenséggel küzdeni, amint az a múltban, egy pár esetben, megtörtént.

Ez évvel zárult be intézetünk autonom igazgatásának első négy éves ciklusa is. A kebli tisztségekre megválasztott tisztviselők mandátuma 1912 július 1-én lejár. Gondoskodni kellett tehát az új kebli tisztviselők megválasztásáról is, amit az Előljáróság április 11-iki ülésében 25—1912 jksz. alatt eszközölt is. Ez eljárás során az Előljáróság teljesen honorálta a Tanárkarnak, Nagy Károly igazgató előterjesztésére és indoklására hozott azon egyhangu határozatát, hogy „a kebli tisztségek ciklusos választás útján való betöltésénél a maga részére elvül tekinti, hogy a tisztségek terheiben és méltóságaiban, felelősségterhes munkáiban úgy, mint javadalmaiban a tanárok egyformán osztozzanak és miután az autonom igazgatás elvének célszerű gyakorlata azt kívánja, hogy lehetőleg minden tanár minden tisztség munkakörébe, az ügymenetbe és vezetésbe kellő betekintést nyerjen: a kebli tisztségek ciklusos betöltésénél arra törekszik, hogy az egyes tisztségek felváltva viseltessenek.” Miután pedig Nagy Károly azon kérését, hogy bár a most következő ciklusra neki tisztség viselése alól felmentés adassék, az Előljáróság — indokai alapján — teljesítendőnek ítélte, — Pokoly József tanár pedig intézetünkől távozóban van: — az Előljáróság a következő 1912 jul. 1-től 1916 jul. 1-ig terjedő ciklusra megválasztotta: Igazgatónak — Dr. Kecskeméthy Istvánt ;

Gazdasági felügyelőnek — dr. *Ravasz* Lászlót; Konviktus-internátusi felügyelőnek, könyvtárosnak és előljárósági jegyzőnek Dr. *Bartók* Györgyöt. A választást az igazgatótanács tudomásul vétén, az új tisztviselők f. évi július 1-én hivatalukat el is foglalták, hogy új munkakörükben új tervekkel, lelkesedéssel szolgálják intézetünk nagy érdekeit a sok mindennapi gondok közt — hűséggel. A régiek az Előljáróság és Igazgatótanács jegyzőkönyvi elismerésén túl, magukkal viszik lelkiismeretük többé-kevésbe megnyugtató tudatát, hogy a reájuk bízottakban tehetségük és erőik mértékéhez képest igyekeztek jó munkát végezni.

3. Tanári és tanítói kar. Tanárkarunk benn a theológián az idén is teljes létszámmal (5.) működött és szabadságolás vagy hosszabb idejű helyettesítés szüksége nem merült fel. — Az egyetlen azonban a tavaly elhalt dr. *Böhm* Károly tanszéke helyettesítéssel látottat el, dr. *Schneller* István biztatván meg a helyettesítéssel.

A theol. fakultás tanítói karában két változás volt. *Kürthy* Sándor rendes ének-zene tanítónk hatóságától, a testvér ref. kollégium Előljáróságától, Igazgatótanácsi hozzájárulással, egy évi szabadságot élvezett s intézetünkben *Kárpáthi* Emil a helybeli evang. egyházközség jeles kántor-tanítója helyettesítette buzgósággal és sikerrel. A másik változás az, hogy kérésünkre a m. kir. földmivelésügyi miniszterium *Wolszky* Győző szaktanárt bizta meg azzal, hogy intézetünk növendékeinek gazdasági, főleg kertészeti szakelőadásokat tartson, ami a II. félévben heti két délután az I.—II. és III.—IV. éveseknek tartatott is, a tavasz megnyíltával, hol a gazdasági akadémián, hol a tanítóképzőben gyakorlati bemutatásokkal. Mi ugyan azt kértük volt a Miniszter úrtól, hogy oly módon sziveskedjék megoldani a kérdést, hogy önálló tanerővel, az intézetnek a város közeli végén levő 1¹/₂ holdas földjén s esetleg a valamivel távolabb eső 20 holdas tagján rendezze be és tartsa fenn a gyakorlati kertészeti oktatást, de a kérdés ilyen megoldása ugylátszik, a jövő feladatának marad.

A német-, francia-, angol nyelvek tanítását a helybeli *Berlitz-nyelviskola* ugyanazon tanerőkkel végeztette, mint a megelőző évben.

Itt említjük meg azt az öröndetes eseményt, hogy tanárkarunk egyik tagja dr. *Bartók* György a helybeli tudományegyetemen ez év folytán a bölcsészet-tudományok magántanárává

habilitáltatott s így a jövő tanévtől kezdve mint magán-tanár az egyetemen bölcsészeti előadásokat is fog tartani. Továbbá azt, hogy dr. *Ravasz* László, ki az Orsz. Ref. Parokhiális-könyvtár bizottságától korábban megbízást kapott a Homiletika kézikönyvének megírására, ez év folytán — nyertes pályázat során — a Cura-pastoralis és belmissio kézikönyve megírására is megbízást nyert.

Bizonyos irányban örvendetesnek kell jelentenem azt az eseményt is, hogy a debreceni főiskola egyetemmé való átalakulása előkészületei során, intézetünket érte az a kitüntetés, hogy egyik tanárát, *Pokoly* Józsefet, a tiszántuli egyh. ker. közgyűlése egyhangú választással meghívta a debreceni ref. főiskola bölcsészeti karához az egyetemes történelem egyik tanszékére. E kitüntetés azonban — melyet Pokoly tanár elfogadott — más oldalról azzal az érzékeny veszteséggel jár, hogy intézetünk jövőre nélkülözni lesz kénytelen őt.

Már e tanév második felében az egyh. ker. Igazgatótanácstól engedélyt kapott arra, hogy mellékfoglalkozásként minden hét csütörtök, péntek és szombat napjain a debreceni főiskolán órákat adhasson, felhivatván, hogy amennyiben ottani rendes tanári állását elfoglalná, arról haladéktalanul jelentést tegyen az Igazgatótanácsnak. Március hó végén beadta nálunk viselt rendes tanári állásáról való lemondását, jelezve, hogy állását 1912. aug. 30-án fogja elhagyni. Ily formán kereken 17 évet tölt Pokoly kollegánk egyházkerületünk papképzése szolgálatában a közismert buzgósággal és odaadással, melyet Előljáróságunk legutóbbi ülése jegyzőkönyvében örökített meg, kiváló képességeinek, elismerésre méltó irodalmi munkásságának, intézetünk és egyházkerületünk adminisztrációjának és egyetemes egyházunk törvényhozásában tett szolgálatai feljegyzésével, melyek egész hosszú sorának részleteit jegyzőkönyveink őrzik az utókor számára. Mint egyházkerületünk történetírója küzdelmes multunk folyamatának történefilozófiai szempontok szerinti megítélője, mint korunk feladatainak megoldásában részes munkás maga is a történelem ítélete alá tartozó. Nálunk való munkásságának emlékét hálás tanítványi szívek hordozzák és gyümölcsöztetik a tőle nyert hatásokban, a kollegák pedig intézetünk szellemi megalapozásában, tanári és tanulói közszellemünk megteremtésében való részét tartják és örökítik át az utódok számára. Új munkakörébe legjobb kívána-

taink kísérik azzal az erős meggyőződéssel, hogy magyar nemzeti kulturánk megújuló focusába vele egy erős kálvínista világnézetű, elfogulatlan történeti pillantású erő költözik. Isten áldása s a mi jókívánataink kísérik új munkakörébe!

Az így szeptemberre megüresedő egyetemes és hazai prot. egyháztörténelem és egyházjog tanszékének ideiglenes ellátására vonatkozólag Előljárást a Tanárkar egyhangú előterjesztésére úgy határozott, hogy kéri az Igazgatótanácsot, miszerint a rendes tanárral való betöltést egyelőre elhalasztani méltóztassék, hogy módja és alkalma legyen az illetékes tényezőknek a külső kvalifikáción túl, a belső hivatottság és személyes arravalóság tekintetében is alkalmas egyének után nézni. Addig is a tanszék teendőinek ideiglenesen, a jövő tanévre, helyettes-tanári jelleggel való ellátására, évi 3200 kor. tiszteletdíjjal, Révész Imre jelenleg kassai segédlelkészt hívta meg egyhangulag az Előljárást, mihez az egyházkerület nevében az Igazgatótanács is hozzájárult. Révész Imre intézetünk ifjú generációjának legkiválóbb tagja, ki atyáiról reászallott örökségként állott egyházi szolgálatba, mélyen vallásos lelke, kiváló képességei, széleskörű nyelvismeretei s a francia Doumergue környezetében Montauban-ban töltött tanulmányi éve, külföldi utazásai az egyházi élet tanulmányozására s máris értékes kisebb irodalmi tanulmányai szereztek meg számára a hivatottak bizalmát arra nézve, hogy már most a Pokoly József helyettesítésének nehéz feladatával bízzák meg. Bizton reméljük, hogy az alma mater iránti hálás szíve, mindig tapasztalt kötelességérzete, hivatása iránti lelkesültsége legjobb erőit állítja annak az ügynek szolgálatába, amelyre most megbízatást kapott. Szíves szeretettel, nagy reménységgel várjuk új munkatársul!

4. Hallgatók, népesség. Az 1911—12. tanév egész folyamán felvételt összesen 125 ifjú, 11-el kevesebb, mint a megelőző évben. És pedig: *a*) theologus 74 (régi 52, új 22); *b*) egyetemi hallgató: tanárnövendék 31 (régi 22, új 9); joghallgató 11 (régi 2, új 9); orvostanhallgató 10 (régi 4, új 6); hitoktató 1. Együtt 127 ifjú.*)

*) E szám nagyobb 2-vel, mint a felvettek száma, mely különbség onnan származik, hogy Csutak Károly I. félévben, mint tanárjelölt, II. félévben, mint theologus, Fazakas Sándor I. félévben, mint theologus, II.-ban, mint orvostanövendék volt intézetünk növendéke, egyik helyen mint távozó, másik helyen mint később beiratkozott szerepel, noha a létszám nem változott, az összlétszámot mégis emeli. Oka az, hogy a kimutatás egész évről szól a beiratkozások pedig félévenként is történnek.

Beiratkozott az I. félévre: a) theologiára I. évre 20; II. évre 21; III. 11; IV. évre 20; összesen 72 theologus; b) tanárnövendék: I. évre 4; II. évre 10; III. évre 8; IV. évre 7 összesen 29 tanárnövendék; joghallgató 10; orvostanhallgató 9; hitoktató 1. Együtt 121 ifjú. II. félévben iratkozott be: I. évre 1 theologus, 2 tanárjelölt, 1 joghallgató, 1 orvsnövendék, IV. évre 1 theologus. Összesen 5 ifjú. A két félévben együtt 127 ifjú.

Kimaradt a tanév folyamán; a) theologus I. évről 2; II. évről 1; IV. évről 1; tanárnövendék az I. évről 1; II. évről 2, összesen 7 ifjú; meghalt II. évről 1 theologus; együtt 8.

A tanévet intézetünkben végezte tehát 69 theologus, 28 tanárnövendék, 11 joghallgató, 11 orvostanhallgató, 1 hitoktató. Összesen 119 ifjú.

5. **Ösztöndíjak.** a) *A theologus ifjak* az 1911 évi augusztus hó 24-én megtartott felvételi tanárkari ülésen a következő kedvezményekkel vétettek föl az intézet konviktusába: 200 kor.-ás nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó fejedelmi ösztöndíjjal és évi 300 kor. díjfizetéssel 15; 180 kor.-ás fejedelmi ösztöndíjjal és évi 200 kor. díjfizetéssel 1; 100 kor.-ás Gecse-Baldácsy ösztöndíjjal és évi 300 kor. díjfizetéssel 20; 100 kor. konviktusi segélylyel 2, a többi ifjú 300 kor. teljes díjfizetés mellett. *A tanárnövendékek* közül állami ingyenes ellátást kapott 18 ifjú; 400 kor.-át fizetett 10.

b) A theologusok közül az első félévben 100 kor.-ás Gecse-Baldácsy ösztöndíjban részesültek: Deák Sándor, Kolcza Árpád, Kovács Benedek, Holló Géza, Kiss István, Nagy Ferenc, Tompa Zsigmond IV. éves. Csorja Sándor, Csulak Samu, Dávid György III. éves; Bakk József, Olasz Mihály, Rácz István, Borbély Sándor II. éves; Biró György, Csulak Ferenc, Kósa Mihály, Takács József I. éves theologusok;

c) 200 kor.-ás Bethlen-kollégiumtól járó fejedelmi ösztöndíjban részesültek: Felméri Albert, Kiss István, Makkai Sándor, Mihály Jenő, Nagy Ferencz, Tompa Zsigmond, IV. é.; Derzsi Endre, Dósa Dániel, Havadtői Sándor III. é.; Csighy Sándor, Vásárhelyi József II. é.; Takács József, Kovács Ferenc, Fosztó György, Tapsony Endre, Fazakas Sándor I. é. theologusok.

d) A tanárnövendékek közül a 18 állami ingyenes helyet a m. kir. vall. és közoktatásügyi miniszter Úr Önagyméltósága a következőknek adományozta: Bartsch József, Varga Lajos, Gönczi László, Kovács György, Olajos János, Schranz János, Fülöp Lajos,

Horváth István, Jakó Albert, Petrenkó János, Szakál József, Szász Károly, Székely Ferenc, Darvas János, Zámboi Béla, Adorján Gábor, Trócsányi Dezső, Csutak Károly tanárnövendékek.

e) *A második félévben a Gecse-Baldácsy* ösztöndíjaknál Csorja Sándor, Csutak Ferencz, Borbély Sándor, Biró György, Takács József és Olasz Mihály után megüresedett 7 helyre: Dózsa Dániel, Árkossy Jenő, Málnási Sándor, Kiss Gyula, F. Nagy Kálmán, Bakk Sándor, Andrassy Tivadar I. é. theologusok jutottak; továbbá Mihály Jenő IV. é. és Kovács Ferencz I. é. theologusok, tekintettel különös szegénységükre és tiszta jeles előmenetelükre a már élvezett fejedelmi ösztöndíj mellé két az első félévről fennmaradt Gecse-Baldácsy ösztöndíj terhére egy-egy Gecse-Baldácsy ösztöndíjat nyertek, Bakk József II. é. theologus pedig még egy Gecse-Baldácsy ösztöndíjat kapott, ugyancsak teljes vagyontalanságára való tekintettel.

A második félévben a *Bethlen-kollégiumtól* járó ösztöndíjak élvezésében is változás történt, amennyiben Dósa Dániel, Takács József és Fazakas Sándor helyére Kovács Benedek IV. é., Vörös Lajos és Csutak Károly I. é. theologusok jutottak, a többiek az első félévben élvezett ösztöndíjakat a II. félévben is megtartották.

A tanárnövendékek által élvezett 18, állami ingyenes ellátásból álló jótéteményben a második félévben az a változás történt, hogy Horváth István és Szakál József 600 K-ás kari ösztöndíjat kapván, az internátusból kiléptek, Csutak Károly pedig theologus lett s az így megüresedett 3 helyet a Miniszter Úr Bányai István, Finta Gergely és Kovács László I. éves tanárnövendékeknek adományozta.

f) Itt emlékezünk meg arról, hogy fakultásunk növendékei közül — eltekintve dr. Varga Zsigmondtól, ki miután a budapesti egyetemen a keleti nyelvekből doktorátust, fakultásunkon a bibliai tudományokból magántanárságot szerzett — ez év második felében állami ösztöndíjjal ismét a berlini egyetemre ment — ez évben külföldön folytatták — ottani és hazai stipendiumokkal segítve — tanulmányaikat a következők:

Czirjék Mihály immár harmadéve, hogy külföldön van, ez év első semesterét a berlini egyetemen töltötte a Mons pietatis-tól és az egyh.-ker. től kapott segéllyel, míg a második semestert a párizsi egyetemen tölti.

Molnár Jenő az idén is a genevei egyetemen tanult, mint III. éves theol., élvezve az ottani 750 frk-os segélyt és fakultásunktól 200 K-át.

Tavaszi Sándor az I. félévet Jénában, a II-ikat Berlinben töltötte, ott szabad asztalt, itt a Mons-pietatis segítségét s az egyházkerületi segély egy részét kapva.

Hegyí András mindkét semestert Baselben töltötte az alumneumban teljes ellátást, az egyházkerületi segély egy részét s a fakultástól 170 K támogatást nyervén.

Imre Dezső és *Sándor* Ferenc mindketten Bielefeldben a „Bethel“ nevű nagy belmissiói kolónián voltak, a gyakorlati munkában vévén részt, teljes ellátással.

Amint látható, ifjaink az utóbbi években elég szép számmal keresik fel tanulmány céljából a külföldet, ami jövő papi generációnknak csak előnyére szolgálhat.

A jövő évre künn szándékoznak tanulmányozni: *Tavaszi* Sándor, *Kovács* Benedek, *Felméri* Albert, *Vásárhelyi* József.

6. Tanügy. Az intézet életében való változások közül ez évhez kapcsolódik az új „*Törvények és Rendtartási szabályok*“ életbeléptetése is, amivel megszűnt az egyházkerület 1908. évi 48. jksz. határozatának ideiglenes rendelkezése. A régi Törv. és Rendt. szabályoknak az autonomia által szükségessé vált revíziója több évi halasztást szenvedett az új theol. tanterv-revizíójára való várakozás miatt. A múlt évi tavaszi konvent megállapítván és életbeléptetvén az új *theologiai tanulmányi- és vizsgarendet*, ehez s az 1904—7. évi egyházi törvényekhez, valamint az egyetemes konvent és az erdélyi egyházkerület érvényben levő szabályrendeleteihez és határozataihoz alkalmazkodva, elkészült végre a *Törvények és Rendtartási szabályok* átdolgozása is s a Tanárkar, Elöljáróság, Igazgatótanács retortáin átmenve, 49—1911. jksz. alatt megnyerte az egyházker. közgyűlés jóváhagyását s 1912 január 1-ével egészében életbe is lépttetett, minekutánna a konventi tanulmányi-rend az Igazgatótanács jóváhagyásával már 1911 szept. 1-től kezdve alkalmazásba volt véve.

Úgy a konventi tanulmányi- és vizsgarend, mint intézetünk szervezeti és kormányzati berendezése, valamint az internátuskonviktus nevelői feladatai folytán sokszorosan fontos — belső rendtartási szabályaink felett a gyakorlat s így az idő lesz hivatva kritikát mondani. E sorok írójának egy évi tapasztalat által is támogatott egyéni véleménye — melynek az előzetes tárgyalások során is ismételtlen kifejezést adott — az, hogy az új tanulmányi-rend csak gyenge foltozgatás a régin, mely a hazai papképzés gyakor-

latibbá tétele követelményét nem tudta erős kezdeményezéssel a tárgyak gyakorlatibb tudományos előadása irányával biztosítani, hanem új gyakorlati tárgyak felvételével s a segédlelkészi időre tartozó gyakorló-paposkodás előjátékával a tanulókat tulterhelte. Különösen nehéz helyzetbe jött e miatt két irányban is a mi intézetünk: egyfelől abban, hogy az egyetemmel való kapcsolat fenntarthatása érdekében a bölcsészeti és paedagogiai tárgyakat az előírtnál nagyobb heti óraszámmal kell hallgattatnunk, hogy a kapcsolathoz szükséges heti 10 óra kijöjjön s ezáltal még jobban megterheljük hallgatóinkat; másfelől abban, hogy e tárgyak theol. alapvizsgái kérdésére szaktanárral nem rendelkezünk. Növeli a nehézséget egyfelől az, hogy a paedagogicumok egyetemi előadása nem számol azzal a gyakorlati céllal, melynek érdekében e tárgyak egyenesen vizsgálati anyaggá is tétettek. Hogyan fogunk e nehéz helyzetben megfelelő vagy bár csak kielégítő megoldást is találni az a jövő kérdése. A helyzet előállása folyománya annak a félszeg egyetemi kapcsolatnak, melyben intézetünk van s amelynek vagy jobbra vagy balra való tisztázását ez a körülmény is égetően sürgeti. Meg kell oldani e kérdést vagy abban az irányban — amelyben a debreceni egyetem szervezete mutat példát —, hogy a theologia az egyetem valóságos fakultásává legyen, vagy abban, hogy a jelen alakjában intézetünk egyéniségének teljes kialakulását sokképpen akadályozó egyetemi kapcsolat megszüntetésével, önállóan rendezkedjék be, ami feltétlenül egy új bölcsészeti-paedagogiai tanszék szervezését teszi szükségessé. Amint az egyetemmel való kapcsolat az alapító Szász Domokos püspök legszemélyesebb műve volt, úgy a mostani tarthatatlan helyzet tisztázása is első sorban az egyházkerület püspökét illeti és kötelezi. Abban a messzeágazó egyházpolitikai akcióban, mely e kérdés megoldásánál szerepet fog játszani, vezér csak ő lehet. Mindnyájunkat felhasználhat és fel kell használnia munkatársakul, — melyre magunkat, im, készséggel fel is ajánljuk —, de irányítani, vezetni, az illetékes tényezőkkel tárgyalni egyedül csak ő van hivatva úgy az egyházban, mint az állami életben élvezett közjogi helyzeténél fogva. A dr. Kenessey Béla püspökünk személye erre különösen is alkalmas s így nem lehet elmulasztania a megoldásra is különösen alkalmas időt.

Tanmenetünk ez évben már a revideált tantervhez alkalmazkodott s vizsgálati rendünk is egészében és nagyjában. Az elő-

adott tananyagról, annak terjedelméről és mérvéről értesítőnk egyik későbbi fejezete (V.) ad felvilágosítást, amelyből az is látható, hogy az előadandó anyag váltakozó tanmenettel, két csoportban tárgyalatik.

A tanév szept. 10-én történt megnyitásától a tanítás zavartalanul folyt a június 15-én történt bezárásig, sőt a vizsgálatokkal június 22-ig. Az I. félévi kollokviumok január 15-től 31-ig tartattak; a zárókollokvium febr. 1—2-án, a második félév kezdete febr. 5-én volt. A II. félévi kollokviumok május 15-től június 13-ig tartottak; a zárókollokvium — az I. és III. éveseknek — június 14-én délelőtt, illetőleg délután volt. Az ének-zene vizsga május 20-án, modern nyelvekből való vizsga május 21-én tartatott, az elsővel kapcsolatosan a hármonium-játszás nyílt pályázati versenye, míg a héber-nyelvi szóbeli verseny május 22-én. A theol. alapvizsga jun. 17—18; a I. papivizsga június 19—20; a II. papivizsga június 21—22-én tartatott. A zárókollokviumok és papivizsgák a Főtiszt. Püspök úr elnöklete alatt folytak. Vakációk a Törv. és Rendtart. Szabályok-ban megszabott időtartammal adattak.

A tanítás menete egész éven át minden megzavarás nélkül a rendes mederben folyt. Nagy Károly mint egyházker. főjegyző 1911 szept. 19-től okt. 5-ig, majd május 30-tól jun. 10-ig püspöki vizsgálaton vett részt; az első alkalommal tanártársai helyettesítették óráit, maga pedig rendkívüli órákban pótolta elmaradt előadásait, a második alkalommal a kollokviumok megfelelő beosztása biztosította a munka zavartalan folyamát.

Vizsgálatok a tanév folyamán három ízben tartattak: 1.) *szept. 7-én* javító theol. alap; javító és rendkívüli I. lelkészképesítő- és javító- és rendkívüli második lelkészképesítő vizsgálat. Vizsgára állott ez alkalommal javító theol. alapvizsgára: 1; I. lelkészképesítő vizsgára: javítóra: 3, rendkívüli teljes vizsgára: 3; II. lelkészképesítő vizsgára: javítóra 1 rendkívüli teljes vizsgára: 1. — A rendkívüli teljes vizsgások mindenike a megelőző évben külföldi egyetemeken tanult s az ottani félév-beosztások akadályozták meg, hogy a júniusi rendes vizsgára előállhassanak; ez indok alapján kaptak engedélyt rendkívüli teljes vizsgálat letételére szeptemberre. — 2.) *Dec. 20-án* volt: 1 ifjúnak javító-, 1-nek rendkívüli teljes theol. alapvizsgája (ez utóbbi betegség okán engedélyezve ekkorra) — és egy különbözeti vizsgálat (Dr. György János volt unitárius theol. tanáré.) 3.) A rendes (júniusi) vizsgá-

latokra állottak: theol. alapvizsgálatra jún. 17—18-án 8-; I. lelkész-képesítő vizsgálatra jún. 19—20-án 29-; II. lelkész-képesítő vizsgálatra jún. 21—22-én: 23 ifjú. A vizsgálatok eredményéről külön fejezetben (VI. f.) számolunk be. Itt csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy az írásbeli dolgozatokra nézve az idén még átmenetül az eddigi gyakorlatot tartottuk fenn s hogy a theol. alapvizsgálatnál a Neveléstan-ból az osztályzatot az egyetemi kollokviumok alapján állapítottuk meg. A vizsgáztatás módjának a megoldása e tárgyra nézve az egyházkerület sürgősen rendezendő kérdése maradt, mert az idéni expediens még átmenetnek is csak kényszerűségből fogadható el.

A kollokviumok eredményéről a következőkben számolhatunk be:

a) Theologusok kollokviumainak eredménye:

Évfolyam	I. év		II. év		III. év		IV. év		I-IV. év		%o-ban	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Semester												
Beíratkozott	20	19	21	19	11	11	20	20	72	69	100	100
Jeles — — — — —	2	6	1	3	—	—	4	3	7	12	9 00	17 00
Jó — — — — —	8	3	3	1	5	4	9	7	25	15	33 50	21 00
Elégséges — — — —	8	2	9	5	1	3	6	7	24	17	32 00	24 50
Elégtelen 1 tárgyból —	—	—	1	5	2	—	—	1	5	6	6 50	9 00
Elégtelen 2 tárgyból —	—	—	—	1	1	1	—	—	1	2	1 25	3 00
Elégtelen több tárgyból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nem kollokvált 1 t.-ből	—	6	1	—	1	—	1	1	3	7	4 25	10 50
Nem kollokvált 2 t.-ből	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1 50
Nem kollok. több t.-ből	1	1	2	—	—	2	—	1	1	4	1 25	6 00
Nem koll. minden t.-ből	1	—	2	—	1	1	—	—	4	5	5 50	7 50
Kimaradt — — — —	2*	—	1	—	—	—	1*	—	4	—	5 50	—
Meghalt — — — —	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1 25	—
	20	19	21	19	11	11	20	20	72	69	100 00	100 00

E szomorú kimutatáshoz — fájdalom — kevés igazoló adattal szolgálhatok. A minden tárgyból nem-kollokváltak közül csak a III. évesnek vezetett *Molnár* Jenő volt külföldön (Geneve), aki emiatt nem kollokválhatott; a II. éveseknél mutatkozó 4-ből csak a *Benkő* Elek betegség miatti mulasztása igazolt, a másik három hanyagsága, e magában is erkölcsi kifogás alá eső hiba egy-kettőnél még más súlyosabb beszámítás alá eső vétséggel is párosult, úgy hogy ezek jövőre intézetünkbe vissza sem jöhetnek. A több tárgyból nem-kollokváltak közül az I. éven igazoltnak vehető Csutak Károly, ki csak a II. félévben lépett át a theológiára s így

*)-gal jelzettek az II. félév végével távoztak el, tehát még osztályoztattak.

a két félévi anyaggal nem birkozhatott meg egy félév alatt; a III. évről kettőt igazol betegsége. A többi közül három van olyan, kiket régebbi hanyagságuk összegyűlt terhe nyomott le, de komolyan már sem ezek, sem társaik nem igazolhatók. Mindenesetre szomorú statisztika az, mikor az I. félévben 72-ből 13, (16·25%), a II. félévben meg éppen 69-ből 25 (37·5%) nem tett, vagy nem kielégítő eredménnyel eleget kollokviumi kötelezettségének, melyből, ha az igazoltakat leszámítjuk is, 15, illetőleg 33% marad igazolatlanul. E jelenséggel részint az Igazgató évzáró beszéde részint e fejezet későbbi pontja foglalkozik behatóbban.

b) Az egyetemi hallgatók kollokviumairól csak nagyon *töredékes* kimutatást adhatnánk, miután — jelentésük szerint — több, tanár csak szeptemberben fogad kollokviumokat, azért ezt — ez alkalommal — itt mellőzzük is. Megjegyezzük azonban, hogy a felvételi, illetőleg a jótéteményekért beadandó kérvényeik elbírálásánál Tanárkarunk kollokviumaikat számba fogja venni.

7. Tudományos önművelés, jutalmak. Ennek mértékéről — megszoktuk — a régi rendszer alapján a pályázatok eredményét és önképzőköri dolgozatokat venni. Nem mondom, hogy ennek még ma is nincsen jogosultsága, — de csak egy bizonyos mértékig. Ha minálunk csupán ez alapon itélné meg valaki a helyzetet, szomorú eredményt kellene konstatálnia és nem lenne igazságos. Igaz; a pályázatok eredménye nagyon sovány. A 9 pályázatból csak 5-re volt pályázó s ebből is 4 inkább a gyakorlatibb irányú feladatokra s csak egy a nagyobb elméleti tanulmányt igénylőre.

Ennek az — e tekintetben — sovány eredménynek azonban többféle oka van és semiesetre sem jelenti azt, hogy komoly, tudományos önművelődés nem folyt volna ifjúságunk szépszámú jelei között. Való, hogy a szorgalmasabbak egyrészét az anyagi szükségek fedezésének magán-munkája foglalja le (kataszteri munkálatokból több ezer koronát szereztek ifjaink). Az ily gondtól mentesített, önálló tudományos munkára különben alkalmas III—IV évesek a tanárok által vezetett tudományos semináriumokban dolgoztak, vagy külföldre készülvén teljes erejüket és kevés szabad idejüket nyelvtanulásra fordították; a legambiciozusabbak egy része, hogy az egyetemen a doctorátus lehetőségéhez a jogosultságot megszerezze, a III—IV évesek heti 32—35 órájához még az egyetemen is vette a heti 10 órát s így előadási óráinak száma

42—45-re emelkedett; továbbá: rendszerint ezekből került ki az ifjúsági egyesületek tisztviselő-kara, kiket ez a munka is igénybe vett s aki mindezek mellett még pályamunka készítésére is vállalkozott, az kiváltságos tehetsége mellett is úgy járt, mint *Vásárhelyi József*, kít az utolsó hetekben az orvos neuraszthenia miatt minden munkától eltiltott és szabadságotni volt kénytelen. Vegyük ezekhez, hogy a júniusban tartott theol alap- és lelkész-képesítő vizsgálatokra való előkészület is a tanév folyamára esik s nem fogunk csodálkozni, hogy a tudományos önművelésnek pályamunkákban való nyilvánulása oly sovány. Hogy nem annyira az alkalmas erők, mint az idő, hiányzottak, annak igazolására csak két példát hozok fel: az egyik az, hogy pl. az ifjúsági-elnöknek évzáró-ímája, jutalomra teljesen érdemes lett volna; a másik az, hogy a pályázat előkészületeinek megkönnyítésére, a systematika theologiai semináriumban, egyik csoporttal, a ker. dogmatikának apologetikus tendenciával való tárgyalása dolgoztatott fel s még sem akadt pályázó a pályakérdésre, mert az időből az illető kiesett. Végre, az internátus rendje és a közegészségügy érdekében az éjszakai órákban — a pályamunkák ősi születési idejében — a közvilágítást kénytelenek voltunk megtagadni, a pertoleum-lámpák használatát pedig eltiltani, a nappali órák pedig internátusunk mostani rendje mellett nem kedveznek a belemélyedést igénylő hosszabb tartamú munkának.

Pályakérdésekül különben — az ifjúsági egyesületben kitézettek kivül — a következők voltak kitézve:

1. *A héber nyelvből az I. évesek számára*: szóbeli nyílt versenyen a legtöbb előhaladást tanusítónak, jutalma a gr. Teleki-alapból 32 K.

2. *Az ó-testamentumi bibliai tudomány köréből*: „A zsoltárok első könyvének fordítása, szóbeli nyílt versenyen.“ Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.

3. *Az új-testamentumi bibliai tudomány köréből*: „Az Apokalipszis szerkezete és tartalmának elemzése.“ Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.

4. *Az egyháztörténelemből*: „A főkonzisztórium keletkezése és fejlődése az erdélyi református egyházban.“ Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 K.

5. *A systematika theologióból*: „A református keresztyénség apológiájának alapvonalai.“ Jutalma a gróf Teleki- és Szász Domokos-alapból 70 K.

6. *A gyakorlati theológiából*: „Jézus személye az ígehirde-
tésben.“ Jutalma a Nagy Péter- és Teleki-alapból 70 K.

7. *Egyházi beszéd*: a) I. Péter 3. 18—22. b) Zsidók 12.
1—2. Jutalma a Molnár Albert-alapból 40 K.

8. *Predikáció műfordítás* német vagy francia nyelvből. (Be-
nyújtandó az eredeti prédikáció is.) Jutalma a Nagy Péter-alap-
ból 40 K.

6. *A legjobb harmonium-játszónak* nyílt verseny útján. Ju-
talma 70 K.

Ezek közül a 4. 5. 6. 7. számokra nem érkezett pályázat.

A 3. számra beérkezett egyetlen munkáról ime a *dr. Bartók*
György szaktanár jelentése:

„E dolgozat, amely első tekintetre is a legszorgalmasabb
munka eredményéül mutatkozik, négy nagyobb szakaszban igye-
kezik a kérdésnek megoldására. Az első rész a kérdést állítja be
az apokalypsis probléma keretébe, a 2-ik rész a könyv szerkeze-
tével és problémájával foglalkozik, úgy, mint azt ma látjuk. A 3-ik
rész a kérdésnek tulajdonképpen tárgyalását foglalja magában; a
4-ik rész végül a befejezést és összefoglalást tartalmazza. A szerző
igyekezett az idevágó irodalom beható és lelkiismeretes tanulmá-
nyozása által tisztába jönni a kérdésnek mai állásával s e célból
a nevezetesebb feldolgozások kritikai ismertetését adja, azoknak
eredményéhez kapcsolván a maga véleményét is, úgy azonban,
hogy kritikai álláspontját lehetőleg mindig megőrzi és érvényesíti.
A különböző, sokszor homlokegyenest ellenkező nézetek körében
igazán meglepő otthonossággal mozog, világos jeléül annak, hogy
tárgyába szeretettel merült el s a legkisebb részletkérdésnek is
kellő fontosságot tulajdonított. Különösen a kérdés irodalmának
tárgyalása érdemel őszinte dicséretet. E rész, ha a szerző azt kiegé-
szíti még oly munkák feldolgozásával, amelyekhez hozzá nem
férhetett, jeles irodalmi értékkel bír s méltó, hogy napvilágot
lásson.

Pályamunkánk oly széles alapokra helyezkedik a kérdésnek
megoldásában, hogy egyes részeknek tárgyalását kénytelen volt
csak vázlatosan közölni; ez a vázlat azonban — a 3-ik rész 2-ik
fele — egészen alkalmas arra, hogy a szerző rátermettségéről
bizonyosságot tegyen, de alkalmas arra is, hogy egy teljes és rész-
letes kidolgozásnak szolgáljon alapul. Természetes azonban, hogy
a szerkezet megállapítására vonatkozó kutatások legapróbb rész-

leteire is tekintettel keil majd lennie szerzőnek, ha e vázlatnak kidolgozására határozná el magát, — ami óhajtható is.

A dolgozat módszerére nézve csak azt óhajtjuk megjegyezni, hogy helyesebb lenne az irodalmat egészen külön szakaszban tárgyalni s a tárgyalás folyamán nyomatékosan kiemelni azokat az eredményeket, amelyek a kifejtő részben helyesekül fogadtatnak el és felhasználhatók.

Bírálatunk eredményeként örömmel jelentjük, hogy a dolgozat, mely írójának szorgalmáról, kritikai érzékéről, komoly tehetségéről tesz bizonyosságot, mindenképpen reászolgált a jutalmazásra s ennél-fogva tisztelettel ajánlom, hogy a fennmaradt pályadíjakról a 70 K pályadíj kétszeresére 140 koronára emeltessék.“

E jelentés alapján a 140 K-ra felemelt pályadíj *Vásárhelyi* József II. éves theologusnak adatott ki.

A 8. számúról *dr. Ravasz* László szaktanár referatuma ez ; „A gyakorlati theológiából 8. sz. alatt kitűzött pályatételre egy dolgozat érkezett be, amely Schwarz Károlynak „Gethsemane“ c. beszédjének adja a fordítását.

Szerző megértette a szöveget és le is fordította, egy-két hibát nem nézve, elég híven. Azonban nem adott művészi fordítást. Schwarz Károlynak rendkívül finom, szinte cizellált stílusát elnagyolta, döcögössé, durvává tette, legfőnnebb néhol találta el. Az eredetinek numerusát a legtöbbször hiába keressük a fordításban ; az árnyalatok összefolynak, vagy egyik a másikat elnyomja, ahelyett, hogy emelné. Szerző a szavak helyzeti energiájával nincs mindig tisztában ; az elmés fordulatokat, amelyek Schwarznak beszédeit előkelően mozgalmassá és szellemessé teszik, nem tudja kellőleg visszaadni. Egyszóval épen azt nem képes magyarrá átültetni, ami a Schwarz beszédeinek irodalomtörténeti becsét adja : írásművészetének nemességét, finomságát, előkelő erejét és a kristályokra emlékeztető, átlátszó mondatszerkezetének csodálatos benső idomát. Jutalomra — épen ezért — nem tartom érdemesnek, de azért javaslom, hogy szerzőnek a szorgalmát 30 K. szorgalomdíjjal jutalmazzuk.“

A tanári kar a javaslat elfogadásával a fordító *Tompa* Zsigmond IV. é. theol.-nak 30 K szorgalomdíjat adott ki.

A 3. számú pályázat egyetlen versenyzője ismét *Vásárhelyi* József II. é. theol. volt, kinek a pályadíj dicsérettel kiadatott.

Az 1. számra való versenyhez öten jelentkeztek, de tényleg

csak ketten jelentek meg Andrászi Tivadar és Kovács Ferencz. A döntés eredménye az, hogy a pályadíjat *Andrászi* Tivadar nyerte el, de ugyanazon összegű (32 K) jutalmat kapott *Kovács* Ferencz is a fennmaradt pályadíjak terhére.

A 9. számú verseny-pályázaton ketten vettek részt: *Kolcza* Árpád és *Székely* Dániel IV. é. theol-ok. A jutalomdíj, 50—50 K-ra kiegészítve, köztük megosztott.

A két legszorgalmasabb diák jutalmazására szolgáló 24—24 K Gr. Teleki-jutalom a tanárkar egyhangú döntése alapján *Makkai* Sándor IV. é. és *Vásárhelyi* József II. é. theol.-nak íteltetett oda.

Ugyancsak *Makkai* Sándor kapta a szaktanár javaslatának elfogadásával a Molnár Albert-pályázat 40 K jutalmát az év folytán a semináriumban készített legjobb predikációért.

Végre a fennmaradt jutalmak terhére *F. Nagy* Kálmánnak szavazott meg 50 K jutalmat a tanárkar a theol. dalkar egész éven át való buzgó és eredményes vezetéséért.

A pályadíjakból fennmaradt 108 K-át az idén is a Konviktus alapjához csatoltuk.

Az „*Önképzőkör*“-i működésre vonatkozólag utalok az ifjúsági egyletek elnökeinek jelentéseire, valamint erre kell főként utalnom az intézet

8. **Társadalmi életére** nézve is. Ezen túl, az évmegnyitó Br. Bánffy-emlékünnepe, az okt. 6-iki, okt. 31-iki és márc. 15-iki nyilvános ünnepeink s ifjúságunknak egy kolozsvári és egy tordai estélye hoztak közelebbi érintkezésbe a nagyközönséggel, mindenik alkalommal öregbítvén ifjúságunk és intézetünk jó-hírnevét.

A „*kolozsvári főiskolai Bethlen Gábor-kör*“ ugyan kívül esik intézetünk körén, de örömmel állapítjuk meg, hogy ennek is legbuzgóbb munkásai intézetünk ifjúságából került ki, aminthogy intézetünk adott egy szerény hivatali helyiséget is számára.

Akadémiai istentiszteleteinket ez évben adventtől husvétig tartottuk Dr. Kenessey Béla püspök 4-, Dr. Ravasz László 4-, Nagy Károly 3-, Dr. Kecskeméthy István 1 alkalommal való prédikálásával s szép számú külső közönség részvételével is. Az ez alkalmakkor gyűlt közel 100 K perselypénzt a diszterem „*Orgoná-*alap“-jára fordítottuk, mely a Gr. Bethlen Ödön 200 K adományával most meghaladja a 300 K-át s ha egy kínálkozó vásárt nyélbe tudunk ütni, lehet, hogy a jövő iskolai évet már új orgonánk

hangjainál nyíthatjuk meg, amivel — felszabadulván egy harmóniumunk a gyakorlat céljaira, — talán zenei képzésünk is emelkedni fog.

9. **Szorgalom, erkölcsi élet, magaviselet.** Ifjúságunk e szempontból való megítélésével részletesebben foglalkozik az *Igazgató évváró-beszéde*, melyet az ifjúság jelenlétében főleg e szempont vezetése mellett tartott, hogy alkalmat adjon magának az ifjúságnak — elmélkedésre, magábaszállásra.

Nem akarom az ott mondottakat e helyen ismételni, de utalnom kell arra, hogy tanévünk e tekintetben is alatta maradt a jogosúlt várakozásnak.

A tanév folyamán — eltekintve az apróbb ügyektől, amelyeknek hanyagság, gorombaság, sértegetés volt az alapja s amelyek nem kerültek túl az ifjúság, legfennebb az igazgató hatáskörén — három súlyos fegyelmi esetünk volt, melyben öt ifjú egyszer, ezek közül egy még kétszer állt fegyelmi törvényszékünk előtt, haton pedig egy súlyosabb kihágás esetén (nagyobb mérvű névnapi dorbézolás az intézetben), azzal előzték meg nemesen a fegyelmi eljárást, hogy önként jelentkeztek, maguk ajánlták fel büntetésüknek oly megfelelő formáját, melyet a Tanárkar minden skrupulus nélkül fogadhatott el.

Az első eset, amelynek öten voltak részesei, a hirdalokba is kihurcolt *kártyázási* eset volt. Egy nap folyamán ugyanaz a társaság háromszor fogott rajta — minden detektivség nélkül — a kártyázáson a nap különböző szakában, reggeltől délután öt óráig, dacára a megelőző szelidebb figyelmeztetéseknek és intéseknek. Csak konstatalom, minden további következmény levonása nélkül, hogy egy jogász által behozott kártya használatával s egy jogász által szervezett társaságban az intézet egyik szobájában már kora reggeltől kezdődött és pénzben ment. Csak természetes, hogy ily esetben a Tanárkar mindjárt a jótétemények (stipendium, legáció, bennlakás) elvonásával büntetett, lehetőleg egyenlő mértékkel. Nagy kérdés, hogy helyes volt-e a saját maguk és egyik-másik szülő kérésére, egyik-másiknak büntetéseért pénzbeli egyenértéket fogadni el a konviktus-alapra; de mindenesetre a paedagogiai tapintat követelte, hogy akik tovább kifogástalan magaviseletet tanusítottak, azoknak büntetésük második félévi részlete elengedettett. Fájdalom, közülök egyik az év vége felé újra fegyelmi alá került egy másik társa nyílt és mintegy erőszakos

megrövidítéseért, mely esetnek olyanok voltak a következményei, hogy a fegyelmi szék az illetőt csendes eltávolításra ítélte. Még nagyobb fájdalom, hogy ugyanez az ifjú — megszegyenítve az igazgatói záróbeszédben kifejezett azon reményt, hogy idegen javak eltulajdonításában talán ifjúságunk egy tagja sem részes — később a tanév bezárta után, nyílt vádra, újra fegyelmi szék elő volt idézendő s a vád beismeréssel is beigazoltatván, most már főiskoláinkról kizáratott.

Nem szépítjük, nem takargatjuk a szomorú tényeket, mert az állapotokat komolyan és mélyrehatóan szeretnők orvosolni, illetve orvosoltatni az illetékes faktorokkal. A közállapotunkat annyira szomoruan jellemző hirlapi támadásokat is elviseltük, hatóságaink előtt igazolva magunkat s reájuk bizva, ha esetleg további lépések szükségét látják. Nem látták szükségét külső elégtétel szerzésének egy intézetünkben eltávozni kénytelenített ifjútól származó forrással szemben. Mi is csak a magunk igazolására említettük fel.

Ám az bizonyos, hogy internátusunk mai berendezése és nevelési rendszere a meglévő — helyesebben hiányzó — eszközök miatt a legminimálisabb igényeket sem képes kielégíteni s az egyházkerületnek alig van valami égetőbb szüksége, mint ennek gyökeres reformja.

10. Egészségi állapot. Efelől dr. Filep Gyula intézeti orvos jelentése a következőleg szól „Az akadémiai ifjúság egészségi állapota a lefolyt évben kedvező volt. Összesen 91 egyénnek rendelttem 264 esetben. Legnagyobb számmal meghülésből eredő bántalmakban szenvedők kerültek gyógykezelés alá, különösen a téli és tavaszi hónapokban. Az előző évekhez mérten apadást mutat az emésztő szervek bántalmaiban szenvedők és a neuraszteniások száma.

Az ételmezés ellen súlyosabb panasz nem merült fel sem mennyiség, sem minőség szempontjából. A konyhát többször megvizsgáltam, nemkülönben az étkező helyiséget, evőeszközöket, tányérokat, főzőedényeket stb. A tisztaság mindig kielégítő volt.

Sok kifogásom van a closettek ellen, amelyek állandóan nagyon bűzösek. Okvetlenül szükségesnek vélem a vizelőknak olajjal való szagtalanításra való átalakítását és a closett fürkéknek jól működő szellőzőberendezéssel való ellátását, mert a

mai állapot az, hogy az iskolai év legnagyobb részében türhetetlen bűz uralkodik az összes folyosókon, sőt behatol az még a lakószobákba is.

A takarítást a szolgálta személyzet nem végzi elég alaposan. Az ifjúságnak a rend és a tisztaság fentartása iránti érzelme nem mutatott javulást, bár erre az év elején külön előadás keretében is figyelmeztetve lettek.

Javaslatok a jövő évre. 1. A clostetteknek már említett átalakítása ; 2. felügyelők alkalmazása, kik hivatva volnának úgy a szolgaszemélyzet munkájának, mint az ifjúságnak ellenőrzésére ; 3. a köztisztaság, a közrend és közcsend ellen vétők büntettségének meg. Erre a célra javaslom, hogy év elején, beiratkozáskor vétessek be tőlük 10 korona biztosíték, amelyből a kihágások alkalmával kirótt pénzbírság levonatik. Addig, míg felügyelők nincsenek és míg megtorló eszköz nem áll rendelkezésünkre : lehetetlenség a közegészség és a közrend kívánalmait megvalósítani.

11. **Vagyon ügyek.** Ezekről *Pokoly* József gazd. felügyelő a következő jelentést adja Az 1910. esztendőnek kedvezőtlen eseményei, melyekről Értesítőnk múlt évi folyama beszámolt, kedvezőtlenül alakították a fakultás 1911 évi gazdasági életét is. Már maga az a körülmény, hogy a fakultás épülete mennyezetének kiváltása összesen közel 70,000 korona költséget és ezzel éiv 3500 korona jövedelemcsökkenést okozott, érthetővé teszi, hogy a fakultásnak amúgy is nagyon labilis vagyoni egyensúlya nem volt fenn tartható. Azonfelül ifjúságunk számának rohamos apadása az internátusi díjak terén is megapasztotta várt jövedelmeinket.

Bár kezdetben, az évi költségvetés elkészítésénél, abban reménykedtünk, hogy sikerülni fog minden felesleg nélkül ugyan, de egyszersmind minden hiány nélkül is zárni az 1911. esztendőt, vagyonunk mégis 3017 korona 43 fillérrel apadt, pedig 6792 korona 52 fillér törlesztésével adósságunkat apasztván, vagyonunknak gyarapodni kellett volna.

Végeredményben évi számadásunk 9964 korona és 59 fillér hiánnyal zárult, mely összegben benne foglaltatik az a 3709 kor. 15 fillér is, melyet a mennyezet kiváltásával járó költségek fejében az 1911 év folyamán kellett még kifizetnünk. Ezen felül jelentékeny kiadás a könyvtár áthelyezésével s berendezésével előállott költségekből az 1911 év folyamán leírt 1093 kor. s 38 fillér is, melyet nem tartottunk helyesnek, mint a könyvtár berendezésével felmerült költségek fedezésére felvett keblbi kölcsönt nyilvántartani;

jövőre is, miután ez az összeg nem volt vagyon gyanánt fakultásuk mérlegébe beilleszthető.

Egyebekben fakultásunk vagyoni mérlege rosszabbodásának okai között fel kell említenünk az adók, a víz- és csatornadíjak rohamos emelkedését nemkülönben azt is, hogy fakultásunk bérháza, ódon állapota folytán, mindig több és több fenntartási költséget vesz igénybe. Ezekben a címeken együtt 2108 korona 40 fillérrel haladta meg kiadásunk az előírást.

Ha fakultásunk anyagi helyzetét komolyan szemügyre vesszük, kétségtelenül megállapítható, hogy jelenlegi jövedelmi forrásaiból többé nem tarthatja fenn magát még a jelenlegi keretekben sem. Pedig a haladó idő mind több és több követelményekkel áll elő és így okvetlen szükséges, hogy a fakultás tulajdonosa és fenntartója, a Főtiszteletű Egyházkerület, mélyreható intézkedésekkel biztosítsa a fakultásnak jövőjét minden eshetőségekkel szemben és a fokozatos fejlődés követelményeire is tekintettel.

Tanárskarunk és Elöljáróságunk megtette a maga kötelességét, midőn terjedelmes Memorandumokat terjesztett be a kerülethez úgy az egész intézet fokozódott szükségéről való gondoskodás, esetleg egész helyzetének, a változott viszonyokhoz alkalmazott új rendezése tárgyában (798—1911), mint a theologus ifjak nagyobb mérvű anyagi segélyezése s ezzel együttjáró internátusi nevelési rendszer átalakulása érdekében (738—1911). Ezekre nézve a múlt évi e. ker. gyűlés 54 és 55. jksz. alatt — elismerve a dolog sürgősségét — utasította is az Igazgatótanácsot, hogy „a theol. Elöljáróság előterjesztése kapcsán úgy a fakultás Elöljáróságával, mint általában az érdekelt tényezőkkel való tárgyalás után a kérdés minden ágára kiderjedő s az ügy kívánatos megoldását biztosító javaslatot terjesszen az egyházkerület jövő évi közgyűlése elébe“. Azóta kétrendbeli előterjesztésünkre el is rendeltetett „azon alapok számbavétele, amelyek arra rendeltettek, hogy egyházunk lelkipásztorokkal kellőleg elláttassék s amelyek most más célokra fordítvák“

Csekély számú alapítványaink száma ez évben eggyel gyarapodott. Özv. báró Györffy Gézáné utolsó gyermeke, az ifjan hirtelen elhalt báró Györffy Zoltán emlékére 1000 (egyezer) K ás alapítványt tett intézetünknel szorgalmas és jómagaviseletű theologusok segélyezésére, a segélyezés feltételeit és mikéntjét a mindenkori tanárskar bölcs belátására bízván. Mélyen sújtott, sírig

tartó keservvel tele szív kívánt itt némi enyhületet szerezni magának, annak emléke megörökítésével, akit ez életre oly korán elveszített. A Kegyelem Istene adja bő mértékben neki az enyhületet! Mi pedig e helyen is hálás szívvel köszönjük a nemes célú alapítványt.

Én a magam részemről csak ismételhetem, amit 1909—10-ikt Értesítőnkben intézetünk vagyoni helyzetére nézve írtam. Ideiktatom; nem ismételhetjük elég sokszor!

„A 100,000 koronás évi költségvetésünk fedezésére alig marad 550,000 korona alapvagyonunk. Évjáradék segélyünk a kerülettől már 20,000 koronára kellett hogy fokoztassék s ifjúságunk anyagi segélyezésére a magunk alapjaiból alig tudunk évi 2000 koronát kiszakítani. Nagyobb részben földhöz ragadt szegény ifjúságunk ellátási díjait fel kellett emelnünk, úgy annyira, hogy csak a tavalyi esztendőben is 5 erdélyi fiú — aki nálunk kérte felvételét — más intézethez távozott, hol olcsóbb megélhetést remélt. Fejlődésben levő fiatal emberek kosztján takarékoskodni — főleg annyi betegségtől ostromolt ifjúságnál, mint a miénk — embertelenség volna, holott az élet napról-napra enormis módon drágul. Konvikтусi alapunk növelésére minden fillért kuporgatunk, de hiába! — 26,000 kor. tőke jövedelmével a segélyezések mérvét emelni alig lehet. A nevelés igényei is folyton emelkednek, ha a felekezetek versenyében leszorúlni nem akarunk. Ma már minden jobb-fajta oláh pap három európai nyelvet beszél: hát hol maradunk mi?!

Szóval annyi az anyagi és szellemi szükség, hogy annak számbavételével szinte kétségbe kell esnünk. Miben bizzunk? Miben reménykedjünk? Népünk szegény; napról napra jobban nyomja az élet terhe. De vannak tehetőseink s ezeknél él és buzog még a kálvinista áldozatkészség forrása. A tiszántúli egyházkerület híveinek buzgósága nem kevesebbet, mint egy tudomány-egyetemet segített a megvalósulás stádiumába; nagyenyedi kollégiumunk és egyházkerületünk csak a múlt években egy félmillió Eczken-alapítványhoz jutottak. Erdélyi egyházkerületünknek alig van fontosabb intézménye theol. fakultásánál. Lehetetlen, hogy „ez erőtlén ifjút“ ne támogatóknak azok, akiknek Isten erre módot adott. Csak reá kell irányítani, fel kell hívni reá a figyelmet. Erdélyi egyházkerületünk papságának maholnap fele, fakultásunkon nevelkedett. Alaptőkénknek közel 150,000 K-ját az ő olcsó ellátásukra köl-

töttük el. Gondoljanak az „alma mater“-re az ő szükségében! Papnál, közjegyzőnél szívesen tudakozódnak jótévő lelkek köz-szükségek felől, emlékezzenek meg rólunk! Emlékeztessenek arra, hogy az erdélyi magyarság küzdelme az erdélyi reformátusokon dől el, kiknek természetes vezetője — papsága. S e papság rendszerint és tulnyomó többségében az erdélyi nép fiai közül szerzi rekrutáit. A nép fiai feltörő rétegeiből, kik hoznak magukkal megbecsülhetetlen őserőt, vasakaratot, lelkesedést. Segítsen aki teheti, hogy ha még a papi fizetés nem teszi lehetővé, a theol. ifjú tanulásának olcsósága tegye lehetővé, hogy e résznek javában válogathassunk s az őserő ne durvaságban és faragatlanságban, de fényesen csiszolt acél-jellemek, széles látókörű vezéregyéniségek alakjában kerüljön vissza a nép pásztorául. — Újra mondjuk erdélyi egyházkerületünknek, magyarságunknak alig van fontosabb intézménye, mint a mi theol. fakultásunk, drágább reménysege, mint ennek ifjúsága. Emlékezzünk meg róla; méltó a támogatásra!”

12. **Évzáró ünnepélyünket** június 15-én d. e. 11 órakor tartottuk meg tanárkarunk és ifjúságunk részvételével (a Püspök úr hivatalos elfoglaltsága folytán Budapesten volt). Közének után kihirdettük a pályázatok eredményeit, kiosztottuk a jutalmakat, köz-hírré tettük a jövő tanévi pályatételeket, meghallgattuk az ifjúsági egyesületek elnökeinek jelentéseit s végül az igazgató évzáró-beszéde után Kiss István ifj. egyleti elnök imájával s a „Tebenned biztunk akkordjaival bezártuk az esztendőt.

Nagy Károly,
igazgató.

III.

A fakultás előljárósága és tanári kara.

1. A fakultás előljárósága.

A fakultás az erdélyi református egyházkerület által tartatván fenn s annak tulajdonát képezvén, mint ilyen, annak legfőbb kormányzata és felügyelete alatt áll.

A főfelügyelet a fakultás törvényei értelmében a püspökre, illetőleg az ő helyettesére, a közvetlen kormányzás az egyházkerületi közgyűlés által választott Előljáróságra és a tanári karra van bízva.

Az 1908. évi ápr. 7—9. egyházkerületi közgyűlés 37. jzkvi sz. határozatával szervezett Előljáróságot alkotják: Az egyházker. Püspöke. Főgondnok, az előlj. elnöke: lemondás folytán üres. Gondnok, alelnök: dr. *Gidófalvy* István, kir. közjegyző. *Világi* tagok: dr. gróf *Bánffy* Miklós, orsz. képviselő, báró *Wesselényi* Ferenc nagybirtokos és dr. *Kolosváry* Bálint egyet. ny. r. tanár. *Egyházi* tagok: *Benedek* Károly esperes, *Sándor* János ny. esperes, *Tóthfalusi* József lelkész, *Vajda* Ferenc esperes és *Vásárhelyi* Boldizsár lelkész. Tanártagjai: *Nagy* Károly igazgató, *Kecskeméthy* István dr., *Pokoly* József gazdasági felügyelő, *Ravasz* László dr. internátusi és konviktusi felügyelő és előljárósági jegyző, dr. *Bartók* György ny. r. tanárok.

2. A fakultás tanári kara.

1. Nagy Károly, igazgató, a systematika-theologia és vallásbölcsezet ny. r. tanára, egyházkerületi főjegyző, igazgatótanácsos, az egyházker. Tanügyi Bizottság tagja, orsz. zsinati rendes képviselő, a zsinat kérvényi bizottságának előadója, az erdélyi egyházker. Kálvin-szövetségnek egyházi elnöke, az Egyet. Konvent ren-

des tagja, liturgiai bizottságának előadója, az Egyet. Tanügyi Bizottság és Parokhiális könyvtár bizottság r. tagja, az Emke direktoriumának és ig.-választmányának-, a M. P. Irod. Társ.-nak választmányának tagja, a „Református Szemle“ felelős szerkesztője, a „Theologus Kör“ tanár-elnöke. Tanár 1894-, rendes tanár 1895 óta. Ez év folyamán revidiálta Daab: „A názareti Jézus“ magyar fordítását és számos dolgozata jelent meg az általa szerkesztett „Reform. Szemlé“-ben.

2. Dr. Kecskeméthy István, bölcsészettudor, az ószövetségi tudományok és héber nyelv ny. r. tanára, egyházker. közgyűlési tag. Tanár 1895 óta. A Bethánia egyeletnek alelnöke; rendes tagja a „Magyar Történelmi Társulat“-nak; tiszteleti tagja a budai Nagypénteki Társaságnak. Lefordította s 1910-ben kiadta a Zsoltárok I. könyvét.

3. Pokoly József, az egyháztörténelem ny. r. tanára, gazd. felügyelő-tanár, egyházker. közgyűlési és orsz. zsinati rendes képviselő, a Theologiai Szaklap egyik szerkesztője, a Magyar Prot. Irod. Társ. alapító s a Magyar Történelmi és s Szepesmegyei Történelmi Társulat rendes tagja, választmányi tagja az erdélyi Kálvin-szövetségnek, a fakultás könyvtárnoka, az ifjúsági ének és zeneegylet tanár-elnöke. Tanár 1895 óta. Cikkei a Prot. Szemlében jelentek meg. A debreceni ref. főiskola bölcsészeti karán az Egyetemes történelem megválasztott ny. r. tanára.

4. Dr. Ravasz László, bölcsészettudor, a gyakorlati theologai ny. r. tanára, internátusi felügyelő-tanár, a homiletikai szemináriumok vezetője, az Ifjúsági Egylet tanár-elnöke, az egyházkerületi Tanügyi Bizottság tagja és vallásoktatásügyi szakelőadója; a Református Szemle egyik munkatársa, az Előljárátság jegyzője, az Erdélyi Kálvin-Szövetség titkára, az Egyetemes Konvent Liturgiai és Parokhiális Könyvtár-bizottságának, az Erdélyi Pártfogó Egyesület igazgató-választmányának tagja. Tanár 1907 óta. Jelenleg írja a Parokhiális Könyvtár-bizottság megbízásából „A gyülekezeti igehirdetés elméletét“, továbbá pályázaton megbízást nyert tervezetben benyújtott és első díjjal jutalmazott tervezetének: „A gyülekezeti szeretetmunkásság elméleté“-nek kidolgozására ugyanattól a vállalatától. Megjelent „A középkori igehirdetés“ c. dolgozata a Theologiai Szaklapban és sajtó alatt van „Böhm Károly érték-elmélete, különös tekintettel aesthetikai alapelveire“ c. értekezése a Böhm- emlékkönyv számára.

5. Dr. Bartók György, bölcsészettudor, okleveles középiskolai tanár, az új-szövetségi tudományok ny. r. tanára, egyetemi magántanár, tanárkari jegyző. Tagja a Magyar Filozófia Társaságnak, a Magyar Társadalomtudományi Társaságnak, az Erdélyi Múzeum Egylet nyelv-, történet- és bölcsészettudományi szakosztályának titkára, a hallei „Kantgesellschaftnak“ r. tagja, a Magyar Társ. tud. társaság társadalomtudományi Bizottságának választott tagja. Tanár a fakultáson 1909 óta. Megjelent értekezései: *Böhm Károly* gondolkodásának fejlődése ifjúkorában az Athenaeumban; *a vallás pszichológiája*, a Magyar Társtud. Szemlében. Sajtó alá rendezte *Böhm Károly* Ember és Világának IV. kötetét. Sajtó alatt van egy nagyobb ismeretelmélet kritikai tanulmánya s a „*Logikai érték tana*“ címen a Böhm-émlékkönyv számára írott dolgozata. A „Bibliai Lexikon“ dolgozótársa.

6. Dr. Varga Zsigmond, bölcsészettudor, theol. magántanár 1912 febr. 1-től. Nem adott elő, külföldi tanulmányuton lévén.

7. Dr. Filep Gyula, egyetemi magántanár, Kolozsvármegyei tisztii főorvosa, Máv. egészségügyi tanácsos, az intézetben a közegészségtan tanára és intézeti orvos. Tanít az intézetben 1903 óta.

8. Kürthy Sándor, képesített zene-tanár, az egyházi ének, zene- és zeneelmélet rendes tanára. Tanár az intézetben 1909 óta. Ez évben szabadságon volt, helyettesítette *Kárpáti* Zoltán ág. hitv. kántortanító.

Nyelvtanítóink voltak:

G. Tournée, tanított francia nyelvet két csoportban.

W. Knopf, tanított német nyelvet három csoportban.

J. J. Dempsey tanított angol nyelvet két csoportban, mindenik az I—IV. éven heti 6—6 órán.

9. Wollszky Győző gazdasági szaktanár, tanított kertészetet a II. félévben heti 4 órán.

IV.

A theologiai szakon végzett tananyag.

1. *Ó-szövetségi biblica theológia*: az ős-semitizmus, a patriarchai, a mózesi kor, a bírák-, a királyok kora, a fogság alatti és utáni kor, Esdrás és Nehemiás reformja. Heti 3 órán a III. és IV. éves hallgatóknak előadta: dr. *Kecskeméthy István*.

2. *Ó-szövetségi exegesis*: Jesaja 42 1—8; 49—55 fejezetek, 56—64 fejezetek. Heti 2 órán a II—IV éveseknek. Előadó: dr. *Kecskeméthy István*.

3. *Héber nyelvtan*: Alak és mondattan; a Genesis olvastatása. Heti 3 órán mindkét félévben az I. éveseknek. Előadó: dr. *Kecskeméthy István*.

4. *Arabs nyelvtan*: Olvasási előismeretek, a rendes igék. Az önként vállalkozóknak heti 1 órán előadta: dr. *Kecskeméthy István*.

5. *Új-szövetségi görög nyelvtan*: a Márk evangéliumának cursiv olvasása alapján. Heti 2 órán az I. éveseknek. Előadó: dr. *Bartók György*.

6. *Új-szövetségi irodalomtörténet*: Általános rész. Az evangéliumok; Apostolok cselekedetei. Páli iratok. Katholikus levelek. Apokalypsis. Heti 3 órán az I., II. éveseknek. Előadó: dr. *Bartók György*.

7. *Új-szövetségi exegesis*: Jakab levele. Pál apostol theológiája. Római levél. Heti 3 órán a II—IV. éveseknek. Előadó: dr. *Bartók György*.

8. *Vallásbölcsészet*: A vallások története; a vallás lényege és nyilvánulásai felől alkotott bölcsészeti rendszerek. Heti 3 órán I. és II. éveseknek. Előadó: *Nagy Károly*.

9. *Keresztýén ethika*: Moral filozófiai elvi rész az erkölcsi tudat történetével és a speciális ker. erkölcsstan rendszere. A szocializmus és szociális rendszerek ismertetése és bírálata. Heti 3 órán a III. és IV. éveseknek. Előadó: *Nagy Károly*.

10. *Dogmahistória*: A dogma előkészítés kora; dogma alakulás a VI. századig. Heti 2 órán a III. és IV. éveseknek. Előadó: Nagy Károly.

11. *Systematika theol. szeminárium* Wernle: „Einführung in das theol. Studium“ című műve olvastatása, elemzése és bírálata; továbbá: „A keresztyén dogmatika apologetikus tárgyalása.“ Heti 1—1 órán mindkét félévben a III. és IV évesek közül önként vállalkozóknak Előadó: Nagy Károly.

12. *Egyetemes keresztyén egyháztörténet*: A reformációtól napjainkig. Heti 4 órán az I. és II. éveseknek. Előadó: Pokoly József.

13. *Egyházjog*: Magyar prot. egyházjog. Elméleti és gyakorlati rész az egyházi törvények magyarázatával. Heti 4 órán a III. és IV éveseknek. Előadó: Pokoly József.

14. *Egyházjogi szeminárium*: A lelkési állás jogi jellege 1791-ig. Heti 1 órán mindkét félévben a III. és IV éveseknek. Előadó: Pokoly József.

15. *Nemzetgazdaságtan*. Általános tanok. Termelés. Fogyasztás. Jövedelem. Heti 2 órán az I—IV. éveseknek. Előadó: Pokoly József.

16. *Homiletika*: A gyakorlati theologia encyklopaediája; az egyházi szónoklat története, az egyházi beszéd tanának elvi, tartalmi és alaki része. Heti 2 órán a II. éveseknek. Előadó dr. Ravasz László.

17. *Homiletikai szeminárium*: Egyházi beszédek készítése, elmondása és bírálata előre kiadott textusok alapján. Heti 2 órán mindkét félévben a III. és IV éveseknek. Vezette: dr. Ravasz László.

18. *Katechetika*: A katechetika helye a gyakorlati theologia rendszerében. A katecheris és katechetika története. A katechetika elvi, tartalmi és alaki része módszeres példákkal. Heti 2 órán az I. félévben a III. és IV. éveseknek. Előadó: dr. Ravasz László.

19. *Katechetikai szeminárium*: vallástanítások készítése és megbírálása előre kiadott témák alapján. Heti 2 órán a II. félévben a III. és IV. éveseknek: Vezette dr. Ravasz László.

20. *Katechetikai gyakorlatok*: Jézus a vallástanításban. Heti 1 órán az I. félévben önként vállalkozóknak. Előadó: dr. Ravasz László.

21. *Belmissziói gyakorlatok*: Kolozsvár város humánitárius intézményeinek ismertetése és látogatása. Heti egy délután az III. és IV éveseknek. Vezette: dr. Ravasz László.

22. *Bevezetés a cura pastorális és belmisszióba*: Általános tájékoztató. Történeti-, elvi-, anyagi- és alaki rész. Heti 1 órán mindkét félévben az I. éveseknek. Előadó: dr. *Ravasz* László.

23. *Szónoklati gyakorlatok*: Egyházi beszédek előadása és azok bríálata. Heti 2 órán az I. és II. éveseknek. Vezette: dr. *Ravasz* László.

24. *Mezőgazdaságtan*. A növények élete, gondozása; talajművelés gyakorlatokkal. Heti 2 órán az I—IV. éveseknek. Előadta: *Wolszky* Győző.

25. *Egyházi ének és zene*: Egyházi énekek éneklése, zongora és harmonium játék. Heti 5 órán az I—IV. éveseknek. Tanfította: *Kárpáti* Emil.

26. *Német, francia és angol nyelv*: Az első 3, a más kettő 2—2 csoportban (kezdő és haladó), csoportonként heti 2, illetve 3—3 órán. Összesen heti 18 órán. Ezekon kívül az I. és II. éves theologusok a Ferencz József Tudomány Egyetemen heti 10 óra számig kötelezetten hallgattak neveléstant, nevelési történetet, bölcsészetet és bölcsészettörténetet s a kötelezett tárgyakból ott kollokváltak.

A tudomány-egyetemen hallgatott tárgyak:

1. *Didaktika*. Heti 3 órán hallgatták az I. II. évesek. Előadta: dr. *Schneller* István.

2. *Részletkérdések a paedagógia köréből*. Heti 2 órán hallgatták az I. II. évesek. Előadta dr. *Schneller* István.

3. *A philosophia története*. Heti 3 órán hallgatták az I. II. évesek. Előadta: dr. *Schneller* István.

4. *Középkori philosophusok*. Heti 2 órán hallgatták az I. II. évesek. Előadta: dr. *Márki* Sándor.

5. *Történetbölcsélet*. Heti 2 órán hallgatták az I. II. évesek. Előadta: dr. *Márki* Sándor.

6. *A könyvnyomtatás története*, különös tekintettel Magyarországra. Heti 2 órán a II. félévben előadta; dr. *Gyalui* Farkas.

Theologiai alap és lelkészképesítő vizsgálatok.

I. *Theologiai alapvizsgálatot* ez évben háromszor tartottunk. Egy javító vizsgálat volt 1911. szept. 7.-én. Javító vizsgálatra jelentkezett 1 tárgyból 1 ifjú, ki „elégéses“ eredménnyel javított. Egy rendkívüli vizsgálat volt december 20 ikán, mikor teljes vizsgálatra jelentkezett 1 ifjú, 2 tárgyból javítani egy. Mindketten „elégéses“ eredménnyel tették le a theol. alapvizsgát.

Ez évi rendes vizsgálatot 1912. június 17-én tartottuk meg, melyre 8 ifjú jelentkezett, mindannyian teljes vizsgálatra, kik közül a követelményeknek „jelesen“ csak egy ifjú, *Vásárhelyi* József felelt meg; jó eredménnyel szintén egy, elégéssel 2, egy tárgyból elbukott 2, két tárgyból szintén kettő, kik az új konventi tanulmányi és vizsgálati rendtartás IV A. 15. § a rendelkezése alapján három hó múlva letehető javító vizsgálatra utasítottak. Részt hátrálékos kollokvium folytán vizsgálatra nem állhattak tizen.

II. *Első lelkészképesítő vizsgálatot* tartottunk kétszer és pedig egy rendkívüli és javító vizsgálatot 1911. szeptember hó 7-én s egy rendes vizsgálatot 1912 június hó 19, 20 és 21.-ik napjain. Az első vizsgálat alkalmával jelentkezett teljes vizsgára 3, javítóra is 3 hallgató, kik közül „jeles“ eredményt mutatott fel kettő: *Révész* Imre és *Elek* István; „jó“ eredményt egy, „elégéses“-et három.

A rendes első lelkészképesítő teljes vizsgálatra jelentkeztek 25-ön, teljes javító vizsgálatra hárman, egy tárgyból javítóra egy, összesen 29. A rendes vizsgálatot tevő ifjak közül „jeles“ osztályzatot nyert 5 ifjú: *Aracs* István, *Kolcza* Árpád, *Kovács* Benedek, *Makkai* Sándor és *Mihály* Jenő; „jó“ eredménnyel vizsgázott 6, „elégéses“-sel 11, egy-egy tárgyból három hó múlva letehető

javító vizsgálatra utasított 5, két-két tárgyból egy év múlva letehető javítóra 3 és a teljes vizsgálat megismétlésére 1 hallgató.

III. *Második lelkészsképesítő rendkívüli és javító vizsgálatot* 1911 szeptember hó 7.-ik napján tartottunk, melyre 2 segéd lelkész jelentkezett, kik közül „jeles“ eredménnyel vizsgázott *Musnai László*; „elégéses“-re javított egy.

Rendes II. lelkészképesítő teljes vizsgálat volt 1912. június 21., 22. napjain, mikor teljes vizsgálatra jelentkezett 22 (egy teljes javítóra), két tárgyból teendő javító vizsgálatra egy segédlelkész. A kívánalmaknak „jeles“ eredménnyel feleltek meg 4-en: *Dóczy Ferenc, Gönczi Lajos, Mátyás Ernő és Révész Imre*; „jó“ eredménnyel vizsgáztak 7-en, „elégéses“-sel 11-en, három hó múlva letehető javító vizsgálatra utasítottak ketten.

Kimutatásba foglalva a fennebb részletezett jelentkezéseket és eredményt, következő táblázatot nyerjük

Az 1911–12. tanévben tartott vizsgálatok kimutatása.

	Theol. alapvizsga				Első lelkész- képesítő vizsga			Második lelkész- képesítő vizsga		
	1911 IX/7.	1911 XII/20.	1912 VI/18.	Összesen	1911 IX/7.	1912 VI/21.	Összesen	1911 IX/7.	1912 VI/22.	Összesen
Vizsgálatra jelentkezett —	1	2	8	11	6	29	35	2	23	25
Írásbelije alapján vissza- utasított — — — —	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Visszalépett — — — —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vizsgálatra állott — — —	1	2	8	11	6	28	34	2	23	25
Összesen :	1	2	8	11	6	28	34	2	23	25
Jeles — — — — —	—	—	1	1	2	5	7	1	4	5
Jó — — — — —	—	—	1	1	1	6	7	—	7	7
Elégéses — — — — —	1	2	2	5	3	8	11	1	10	11
Elégtelen 1 tárgyból —	—	—	2	2	—	5	5	—	2	2
Elégtelen 2 tárgyból —	—	—	2	2	—	3	3	—	—	—
Elégtelen több tárgyból —	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
Összesen :	1	2	8	11	6	28	34	2	23	25

Volt egy *különbözeti vizsgánk* 1911. dec. 20-án, amikor dr. *György János* volt unitárius theol. s. tanár szerezte meg a református papi oklevelet „jeles“ eredménnyel s lett azóta bodonkúti lelkész.

Tartottunk végre 1911. november 6-án egy „*theol. magán-*

tanári képesítő vizsgálatot — intézetünkben az első sikeres ily vizsgát —, amelyen intézetünk korábbi kiváló növendéke, a három év óta külföldön (Berlin, Geneve, Utrecht, Oxford) tanulmányozott s pár nap előtt a budapesti egyetemen a keleti nyelvekből „cum laude” doktorságot szerzett *Varga Zsigmond* tette le, már a múlt év folyamán nyomtatásban benyújtott „Vallásos világnézet és történeti kutatás” című írásbeli dolgozata alapján szóbeli vizsgálatát az ó- és újszövetségi bibliai tudományokból s tartotta meg mindjárt „akadémiai próba-előadását”. A jeles képzettségű fiatal tudósnak erdélyi egyházkerületünk közgyűlése 52—1911. jksz. alatt megadta a „venia docendi”-t theol. fakultásunkra, ezzel azonban jelen tanévünk II. semesterében nem élhetett, miután ismét kiment a berlini egyetemre tanulmányai folytatására, főleg az assyr ékíratok tanulmányozására.

A fakultás könyvtára.

A fakultás könyvtára az 1911. év folyamán gyökeresen átalakult, amennyiben régebbi szűk helyiségéből, egy négy szobából, két mellékhelyiségből és egy tágas folyosóból álló helyre költöztetett át. Az új helyen új állványokat s új butorzatot kapott a könyvtár. Az új, modern vas állványokról már a múlt évi értesítőben is volt szó. Az új butorzat és átköltözés s elhelyezkedés közel 7000 korona költségbe került, melynek megtérítésére az Előljáráóság a könyvtári dotáció felemelt részletét, az évi 1000 koronát rendelte. A berendezkedés költségeinek törlesztése már az 1911. évvel meg is kezdődött.

A könyvtár az 1911. év folyamán ajándékozás és vétel által 163 művel, 211 kötetben, gyarapodott. Ajándékokkal tisztelték meg könyvtárunkat Fulliquet György és Choisy Jenő genfi professzor urak, amaz 3, ez pedig 1 művet ajándékozván ugyanannyi kötetben.

Könyvtári célokra a múlt évben összesen 2400 koronát költöttünk, részben új szerzeményekre, részben a berendezés törlesztésére.

Miután könyvtárunk immár új helyiségében teljesen rendben van, így azt ifjúságunk és tanárkarunk fenakadás nélkül és szabadon használhatja.

Pokoly József,
könyvtáros.

Internátus és konviktus.

Az internátusi nevelésre nézve az igazgatói jelentésben bő elvi jelentőségű fejtegetéssel találkozunk, úgy, hogy itt csak néhány statisztikai adatról lesz szó.

Az internátus létszáma az első félévben 106, a másodikban 107 volt. Ezek közül az első félévben theologus volt 60, tanárjelölt 28, joghallgató 9, orvosnövendék 8, hitoktató 1; a második félévben theologus 58, tanárjelölt 29, joghallgató 10, orvosnövendék 9, hitoktató 1.

A konviktusban kiszolgáltattott 24745 reggeli, 24789 ebéd, 24747 vacsora, összesen 27242·34 K értékben. Az internátusi szolgálak fejenként és naponta számítva 1093 étkezési szolgálmányban részesültek 590·22 K értékben. Az étellemezés összesen került 27832·56 K-ba, 110 fillér egységárban számítva az ifjúság étellemezését, 54 fillérbe a szolgálakét.

A konviktus tőkéje gyarapodott az idén 2881·81 K-val, továbbá a Közhasznú Takarékpénztárnak 1 drb. 100 koronás névértékű részvényben kifizetett adományával. Az üzleti év tiszta nyeresége 3655 K volt, a hátralékos konviktusi díjak 1286·60 K-t tesznek ki, amely összeg készfizető kezésekkel aláírt kötelezvényekkel van biztosítva.

Vagyonmérleg 1912. jun. 30-án:

TARTOZIK				KÖVETEL			
1.	Betét takarékp.-ban	23881	10	1.	1911. jun. 30. állag	25337	48
2.	Folyószámlabetét —	3655	—	2.	Nyereség — — —	6085	22
3.	Értékpapír — — —	300	—				
4.	Felszerelés — — —	2300	—				
5.	Hátralék — — —	1286	60				
		31422	70			31422	70

Kolozsvár, 1912. jún. 30.

Dr. Ravasz László,
felügyelő-tanár.

VIII.

Az ifjusági egyesületek zárójelentései.

1. *Az Ifjusági Egyesület elnökének évi jelentése:* „Ifjusági Egyesületünk“ ez évi működéséről következőkben tehetem meg elnöki jelentésemet:

Az egyesület tisztikara a következőképen alakult meg: elnök: Kiss István, alelnök: Gönczy László, titkár: Vásárhelyi József, főjegyző: Mihály Jenő, aljegyzők: Barts József és Rátz István, pénztáros Györbíró István, ellenőrök: Felméry Albert és Berde Károly, főlapfelügyelő: Ajtay Géza, játékerem-felügyelő: Kovács György, tekepálya-felügyelő: Csorja Sándor, könyvtárosok: Deák Sándor és Borbély Sándor, választmányi tagok; Makkay Sándor, Dózsa Dániel, Csighi Sándor, Biró György, Jancsó József és Cseffó Sándor. Év folytán e tisztviselői kar a következő változáson ment keresztül, illetve bővült ki: Rátz István lemondása folytán aljegyzővé Nagy Endre, Ajtay Géza lemondása folytán főlapfelügyelővé Dávid György választatott és alapszabályaink módosítása folytán, melynek alapján a joghallgatók és orvostanhallgatók egy-egy képviselője is helyet kapott a választmányban, az orvostanhallgatók közül Teleky József, a joghallgatók közül Varró Károly választattak meg.

Közös céljaink elérésére és megvalósítására, a rendelkezésére álló eszközökkel, ez évben is törekedett Egyletünk. Ilyen eszközök voltak gyűléseink, hol közösen érdeklő ügyeinket beszéltük meg és intéztük el. Tartottunk összesen: 7 rendes, 4 rendkívüli közgyűlést és 8 választmányi gyűlést. Egy esetben küldöttünk ki becsületbiróságot is. Önmagunk képzésére és a közszellem ápolására szolgáltak az önképzőköri gyűlések. Ilyet tartottunk összesen 4-et. Ebből 3 dísz- és egy rendes gyűlés. Dísz önképzőköri gyűléseink alkalmával ünnepeltük meg díszes közönség érdeklődése mellett ez évben is októker 6-át és 31-ikét, valamint március 15-ét.

Pályatételek a következők voltak kítűzve :

1. Az irodalmi tételre kítűzetett „Szabolcska genreképei“.
2. Philosophiára „Böhm projectio elmélete“
3. Történelmire „A magyar protestántizmus helyzete 1867-től napjainkig főbb vonásokban, különös tekintettel a Kálvinizmusra“
4. Évzáró ima.

Sajnos, e tekintetben nem számolhatok be kedvező eredményről. A pályázatok meddők maradtak. Nem tudom, ennek oka miben kereshető, talán az új theologiai tantervben, mely sok oldalú, eddig nem érzett túlterhelést rótt az ifjuságra s ebben az irányban foglalta le az ifjuságnak éppen azon részét, mely leginkább hivatva lett volna ezen a téren is munkálkodni.

Ebben az évben is tartottunk fenn olvasótermet, hová járattunk 8 napi-, 7 egyházi-, 5 szépirodalmi-, 2 ifjúsági-, 2 élclapot és 8 folyóiratot, melyeknek előfizetési árába összesen: 402 K 9 fillért fizettünk. Ezeken kívül ingyen járt 12 vidéki lap. Ezen lapok szerkesztősegeinek e helyen is hálás köszönetünket fejezzük ki. Itt kell megemlítenem, hogy az idén állandó, szép, teljesen megfelelő olvasótermet kaptunk.

Tartottunk fenn az idén billiárd termet is, a billiárd-asztalt teljes felszereléssel, egyesületünk helyzetéhez képest nagy anyagi áldozattal állítottuk be, csupán egy megfelelőbb helyiségre volna még szükség. Nem mulaszthatom el, hogy meg ne említsem e helyen a kolozsvári Nemzeti Színház Igazgatóságának azon szíves-ségét, hogy ebben az évben minden előadásra 10 félárú jegyet bocsátott egyesületünk rendelkezésére ; fogadja ezért leghálásabb köszönetünket e helyen is.

Egyesületünk anyagi helyzetéről a következőkben számolhatok be :

Összes bevétel	1201·15 K
Összes kiadás	1057·70 K
Pénztári maradvány	<u>143·45 K</u>
Hátralék	<u>163·79 K</u>
Összes vagyonunk	307·24 K

A befolyt összeg a „Közhasznú Takarékpénztár“-nál van elhelyezve.

Feltűnő lehet, hogy ez évi pénztármaradványunk alul marad a megelőző évekenél, de ezt az új billiárd beszerzésére, másfelől

váratlanul jött egyik megboldogútt társunk temetési költségei egy részének fedezése: magyarazzák.

Egyesületünk két munkás, kötelelességteljesítő tagját veszítette el ez évben. Előbb Olasz Mihály II. éves theologus kedves társunkat ragadta el a halál hosszas és kínos szenvedés után. Mély részvétellel állottunk meg ravatalánál, s kísértük el utolsó útjára. Sirjára koszorut helyeztünk, a Nagytiszteletű Tanári Karral együtt gyászjelentést adtunk ki.

Azonban Máté László előbb theologus, majd tanárjelölt társunk sirjára, ki nemsokára Olasz Mihály után tért pihenőre, nem küldhettük el szeretetünk jelét, mert hosszas betegsége miatt régen távol volt tőlünk, s haláláról is csak később értesültünk. Emlékét jegyzőkönyvben örökítettük meg. Kik ismertük, maradandó emléke szívünkbe fog élni örökké.

Életük csak a reménység a magvetés kora volt, de kik a rájuk bizottakban hiven sáfárkodtak, akik a „kevesen hívek voltak itt, többre bizatnak majd ott“. Ők is csak más, nagyobb szolgálatra hivatnak el. Hitük a Krisztusban vetett hit, aki élet és fel-támadás. Reményük a benne vetett reménység, mely meg nem szégyenül, a szeretet, mely soha el nem fogy, ott lebeg sirjuk felett. Legyen nekik az ők hitük és reményük szerint !

Most pedig, mikor róluk emlékezünk, s bucsuzunk ő tőlük gondoljunk mi is az apostol intésére: „Buzgólkodjatok az Urnak dolgában mindenkor, tudván, hogy a ti munkátok nem hiábavaló az Urban“ (I. Kor. 15. 58.), mert kitudja, mi is meddig munkálkodhatunk. Vigyázzunk, mindig készen találtassunk.

Röviden ezekben foglaltam össze ez év történetét.

Erőnk és tehetségünkhöz képest igyekeztünk megfelelni kötelességeinknek, bár érezzük magunk is, hogy egyik másik téren még mindig vannak hiányok és fogyatkozások. Adja Isten, hogy Egyesületünk további működésével ezek mindjobban elenyészve, minél közelebb jusson Egyletünk kitűzött céljai megvalósításához.

Köszönjük a Nagytiszteletű Tanári Karnak szíves támogatását. Hálás köszönetet mondunk dr. Ravasz László egyesületünk felügyelő tanárának, ki mindig szívesen kész volt jóakarató tanácsával ellátni.

Végül megköszönve Egyesületünk tisztikarának és minden egyes tagjának fáradozását, Egyletünk további munkájára Isten áldását kérem.

Kiss István,
e. i. elnök.

2) A *Theologus Kör* 1911—12. évi működéséről szóló Elnöki jelentés ez: Körünk ez évi működéséről a következőkben számolhatok be:

A kör 1911. évi szeptember hó 12-én alakult meg, mikor is a közgyűlés a következő tisztkart választotta: elnök Makkai Sándor; alelnök: Havadtői Sándor; főtitkár Deák Sándor; titkár: Bőjtthe András; főjegyző: Árkossy Jenő; aljegyzők: Csighy Sándor és Kovács Ferencz; Főpénztáros: Derzsi Endre; kiadványpénztáros: Bakk József; ellenőrök: Nagy Ferencz és Dósa Dániel; jegyzetkezelők: Tompa Zsigmond és RácZ István; választmányi tagok: Kiss István, Dávid György, Vásárhelyi József és Fosztó György; póttagok: Kovács Benedek, Csulak Samu, Borbás Antal, Csulak Ferencz theologusok. A tisztkarban évközben változás nem történt.

Ez évben tartottunk 1 alakuló, 1 félévi és 1 évváró közgyűlést és 9 rendes választmányi gyűlést, melyeken igyekeztünk tölünk telhetőleg, az alapszabályok által előírt követelmények értelmében munkálni körünk erkölcsi és anyagi céljait.

Örömmel állapíthatom meg, hogy a kör anyagiakban ez évben is jelentékenyen gyarapodott. A tavalyi tanév végén a kör összes vagyona 5494 korona 84 fillér volt, a jelenlegi összes vagyon pedig 6041 korona 48 fillér, az évi gyarapodás tehát 546 korona 64 fillér. Ez a jelentékeny gyarapodás azt mutatja, hogy körünk az 1909/10 isk. évben felhalmozott nagy jegyzet- és könyv-állományát ez évben annyira tudta értékesíteni, hogy teljes reményességünk lehet az akkor kimutatott, de a jegyzetekben és könyvekben még csak idealiter létező nagy vagyon gyarapodás tényleges pénzben való realizálására. A kör a választmány útján az idén is igyekezett az alapszabályok által előírt módon és feltételek mellett segíyezni szegénysorsú tagjait, s néhány esetben olyan, rajta kívül álló egyéneket is, akik arra valóban rászorultak. A könyv- jegyzet- és pénzsegélyezés értéke ez évben 107 korona 54 fillért tesz ki. Hálás köszönetemet fejezem ki e helyről és azoknak a nemeslelkű adakozóknak, akik körünk vagyonát ez évben 260 koronával gyarapították, pénz- és könyvadományaikkal.

Körünk anyagi állapota mellett be kell számolnom a kör szellemi téren végzett munkájáról is. A tanév elejétől a téli hónapok beálltáig az idén is fenntartottuk a vasárnapi iskolákat, melyekben 10 tanító 5 iskolában átlag 200 gyerekekkel foglalkozott, tiszteletreméltó buzgósággal és a gyermekek nagy érdeklődése mellett. A

téli hideg beálltával a szülők és tanítók javallására a tanítás megszakadt, a tavaszi hónapokban pedig a rendes gyermekistentiszteletek váltották fel azt. A biblia magyarázó esték és praecések ügye, sajnos, ez évben sem vált közös üggyé. A tanév elején néhányszor összejöttünk, de azután nem sikerült őket rendszeressé és mintegy az ifjúság életszükségletévé tennünk. Választmányunk több ízben felvetette és tárgyalta a kérdést, hogyan lehetne ezeket az összejöveleteket rendszeressé, építővé tenni? De a dolog természetében rejlik, hogy ha az ifjúság önként nem óhajtja és belső indításból nem teszi magáévá ezt az ügyet, erőszakkal keresztül vinni nem lehet. Be kell vallanunk, hogy ezen a téren nagyon sok kívánni valót hagyott fenn úgy az ifjúság, mint a kör vezetősége. Legfőbb kívánságom, hogy a kör jövőre ezen a téren is több eredményről, nagyobb dicsékedéssel számolhasson be.

A tavalyi évről átvett még egy nagy kötelességről kell megemlékezni. A Magyar Protestáns Theologus Szövetség ügyéről. És ez ügyben egész választmányunk és egész ifjúságunk méltó rosszaságát kell tolmácsolnom a szövetség tisztviselő ifjúságával szemben. Tudvalevő, hogy az Egyet. Konvent a szövetség alapszabályait nem erősítette meg. A tisztviselői kar mindazáltal a Szövetség feloszlását nem ismerte el. Ennélfogva méltán várhattuk vagy azt, hogy a munka jeleivel találkozunk, vagy azt, hogy a kolozsvári theol. ifjúság nagy anyagi áldozattal hozott és több száz koronára menő támogatásáról elszámolást lássunk. Választmányunk több ízben tett a főtitkár útján erélyes lépéseket arra, hogy legalább a kör vagyonát képező összeget visszaszerezze, de sikertelenül. A levélváltások közben eljött az év vége, s most kénytelenek vagyunk ezt a kötelességet is a következő választmányra ruházni át. Annak a véleményemnek kell kifejezést adnom, hogy ebben az ügyben egyedül a felsőbb hatóságok erélyes közbelépése lesz képes eredményre vezetni.

Körünket nem kerülték el az idén gyászos, leverő események sem. Két derék, nemeslelkű jó barátot és munkatársat veszítettünk el Máté Lászlóban, körünk egykori tagjában, utóbb intézetünk egyik legkitűnőbb egyetemi hallgatójában és Olasz Mihály theologus társunkban. Mindketten arról voltak közöttünk ismeretesek és szeretettek, hogy nemes, odaadó barátok, valóban ritka szívjóságú fiatal emberek és munkájukban mindig törekvő, szorgalmas tanulók voltak. Nincs talán közöttünk egy is, aki oly korán össze-

tört fiatal életükre gondolva, őszinte baráti fájdalmat ne érezne szomorú sorsuk felett. Emléküket emlékező baráti szívek, bizonyára sokáig őrzik.

Mielőtt jelentésemet befejezném, hálás köszönetemet fejezem ki Nagy Károly felügyelő tanár úrnak és a Nagytiszteletű Tanári karnak szíves jóindulatukért, atyai tanácsaikért, melyekkel segítségünkre jönni kegyeskedtek. Hálás köszönetem illesse buzgó, lelkiismeretes tisztársaimat, kikről igazán elmondhatni, hogy sokszor valóban nagy fáradsággal és felelősséggel járó munkájukban mindig a kötelesség és felelősség tudatában éltek és dolgoztak. Kérem azokat, akik a körnek ezután is tagjai maradnak s a kükre a továbbépítés munkája vár, az eddig mindig megőrzött felelősségérzetet és kötelességtudást továbbra is tartsák annak az egyedüli alapnak, melyen fejlődni és gyarapodni lehet és kell.

Az elért eredményért Istennek adva hálát s a kör további munkájára az Ő áldását kérve, még egyszer forrón köszönöm a kör tagjainak bizalmát és támogatását.

Makkai Sándor,
e. i. elnök.

3. Az „Ének- és Zene-egylet“ 1911—12. évi működéséről a következőkben van szerencsém elnöki jelentésemet megtenni:

Az „Ének- és Zene-egylet“ 1911. szeptember 15-én tartotta meg alakuló közgyűlését, melyen a tisztikar a következőképen alakult meg: elnök: Kolcza Árpád, jegyző: Csulak Samu, pénztáros: Dávid György, ellenőr: Petrenkó János, szertáros: Isaák Imre, eltávoztása után Darvas János, karnagy: F Nagy Kálmán választmányi tag: Trocsányi Dezső, szólamvezetők: Horváth István, Kolcza Árpád, Isaák Imre, eltávoztása után Csulak Samu és Dávid György.

Egyletünk ez évben 6 rendes és egy rendkívüli közgyűlést tartott. Egyletünk célja az, hogy az ének és zene művelése és az ezek iránt kedvet és hajlamot érző ifjúság előtt tért nyisson s ezáltal e téren való fejlődésünket előmozdítsa. A lélek finomításának, művelésének egyik leghatékonyabb eszköze az ének és a zene lévén, azok számára, kik ebben részesülni óhajtottak, miként eddig is szokásban volt, énekkart alakítottunk. Az énekkar ez évi munkássága, tekinteten kívül hagyva azt a már évek óta folyton meglévő nemtörődömséget, mellyel, sajnos, ez évben is találkoztunk egyesek részéről, meglehetősen kedvező és eredményes volt. S ha

a buzgalom mindegyik tagjában egyletünknek egyforma mértékben meg lett volna, ez évi sikerünk még nagyobb lenne, mert alkalmunk bőven volt arra, hogy munkásságunkat e téren kifejthessük.

Énekkarunk ez évben a következő alkalmakkor vett részt szereplésével:

Október 6-án az ifjúság által rendezett ünnepélyen, okt. 29-én a reformátio emlékére tartott istentiszteleten a helybeli lutheránus templomban, okt. 31-én az ifjúság által rendezett ünnepélyen, november 18-án Br. Bánffy Dezső egyh. ker. főgondnokunk gyászünnepélyén, nov. 19-én a papszentelésen, február 3-án az ifjúság által Kolozsvárt rendezett műsoros táncestélyen, febr. 24-én a Kálvineum javára rendezett ünnepélyen, március 2-án a „Bethlen Gábor“ kör tagjai által Tordán rendezett műsoros táncestélyen, márc. 3-án ugyanott rendezett vallásos estélyen, márc. 15-én az ifjúság által rendezett ünnepélyen, márc. 23-án a „Bethlen Gábor“ kör tagjai által Hódmezővásárhelyen rendezett műsoros táncestélyen az énekkar nyolc tagja.

Ezekén kívül négy alkalommal temetésen is részt vett énekkarunk. Egyikén ezeknek Olasz Mihály kedves barátunktól búcsuztunk el, kinek körünkből való eltávozása mély fájdalmat okozott mindnyájunknak.

Zenekarunk kellő tag hiányában ez évben sem alakult meg.

Szertárunk ez évben szaporodott az egylet költségén beszerzett egy drb. Borsay Sámuel „Chorálkönyv“-vel s hat drb., az énekkar számára írott négyszólamú kottával.

Itt emlékszem meg arról is, hogy egyletünk tagjainak kezdeményezésére a theologus ifjúság 1912. február 3-án Kolozsvárt egy műsoros táncestélyt rendezett, mely minden tekintetben a legszebb sikerrel végződött.

Pénzügyi helyzetünk meglehetősen kedvező alakulatot nyert ez évben. Kiadásaink mellett bevételünk is volt úgy a multság rendezéséből, mint adományokból. Gr. Vass Albert utódai 100 kor., Br. Györfi Géza utódai 50 koronát adományoztak egyletünknek, kiknek ez úton is hálás köszönetet mondok az egyesület nevében. A multság rendezéséből befolyt 149 K 55 fill. Szeptemberben átvettünk 1206 K 49 fill. Jelenlegi vagyonunk az idei jövedelemmel és kamatokkal együtt 1479 K 38 fill. Ez évi kiadásunk 42 K 60 fill. Pénztári gyarapodásunk tehát 272 K 89 fill.

És most hálás szívvvel mondok köszönetet egyletünk nevében Nt. Pokoly József felügyelő tanár úrnak szives fáradozásaiért, mellyel egyletünk iránt viseltetett s intézetünktől való távozása alkalmával tőle ezennel búcsut veszünk, emlékezetünkben megtartva egyletünkre fordított jóindulatú támogatásait. Hálás köszönetet mondok a Nt. Tanári karnak is egyesületünk iránti jóindulatáért, Kárpáti Emil zenetanár úrnak azért a kitarító, odaadó munkájáért, mellyel énekkarunkat vezette. Köszönetet mondok az egyesület minden egyes tagjának buzgalmáért s az „Ének- és Zeneegylet további munkájára Istennek áldását kérem.

Kolcza Árpád
elnök.

IX.

Statisztikai adatok.

I.

A) Theologiai tanfolyam	Az I. II. félévben beiratkozottak összes száma	Nyelvismeret				Évközben		Évközben vétegett fel	Év végén volt
		csak magyarul beszél	magyarul és németül beszél	magyarul és oláhul beszél	magyar, német és egyéb nyelven beszél	kimaradt	meghalt		
I. évfolyamban — —	21	21	—	—	—	2	—	1	19
II. évfolyamban — —	21	20	—	1	—	1	1	—	19
III. évfolyamban — —	11	10	—	1	—	—	—	—	11
IV. évfolyamban — —	21	20	1	—	—	1	—	1	20
Összesen :	74	71	1	2	—	4	1	2	69
B) Egyetemi hallgatók									
I. évfolyamban — —	17	16	—	1	—	1	—	4	16
II. évfolyamban — —	15	12	2	—	1	2	—	—	13
III. évfolyamban — —	11	9	2	—	—	—	—	—	11
IV. évfolyamban — —	9	6	1	2	—	—	—	—	9
Összesen :	52	43	5	3	1	3	—	4	49
C) Hitoktató									
Hitoktató — — — —	1	—	—	—	1	—	—	—	1
Összesen :	1	—	—	—	1	—	—	—	1

II.

A) Theologiai tanfolyam	A növendékek életkorát tekintve volt								Összesen
	18	19	20	21	22	23	24	24-nél idősebb	
	é v e s								
I. évfolyamban — —	—	2	5	7	3	1	1	—	19
II. évfolyamban — —	—	2	2	3	7	4	1	—	19
III. évfolyamban — —	—	—	—	4	3	4	—	—	11
IV. évfolyamban — —	—	—	—	—	4	9	3	4	20
Összesen :	—	4	7	14	17	18	5	4	69
B) Egyetemi hallgatók									
I. évfolyamban — —	—	4	6	4	—	2	—	—	16
II. évfolyamban — —	—	—	5	5	—	2	—	1	13
III. évfolyamban — —	—	—	—	4	6	1	—	—	11
IV. évfolyamban — —	—	—	—	1	2	3	3	—	9
Katecheta — —	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Összesen	—	4	11	14	8	8	4	1	50

III.

A) A theologiai tanfolyam hallgatóinak szülei között van foglalkozásra nézve	I.	II.	III.	IV.	Összesen
	é v e s e k				
Lelkész — — — — —	5	6	2	2	15
Tanár — — — — —	—	—	1	—	1
Tanító — — — — —	1	1	—	3	5
Földmivelő — — — — —	5	8	2	6	21
Tisztviselő — — — — —	2	—	3	3	8
Kereskedő — — — — —	1	—	—	—	1
Iparos — — — — —	1	1	2	2	6
Magánzó — — — — —	4	3	1	4	12
Összesen :	19	19	11	20	69

B) Egyetemi hallgatók szülei között van foglalkozásra nézve	I.	II.	III.	IV.	Katecheta	Összesen
	é v e s e k					
Lelkész — — — — —	3	2	1	2	—	8
Tanár — — — — —	—	—	1	—	1	2
Tanító — — — — —	1	1	—	1	—	3
Földmives — — — — —	3	1	2	2	—	8
Tisztviselő — — — — —	4	2	1	—	—	7
Kereskedő — — — — —	—	1	—	—	—	1
Iparos — — — — —	1	2	1	2	—	6
Magánzó — — — — —	4	4	5	2	—	15
Összesen :	16	13	11	9	1	50

IV.

A) A theologiai tanfolyamon	Egyházkerületek szerint						Összesen
	erdélyi	duna- melléki	dunán- túli	tiszár- innyi	tiszántúli	Romániaf- misszióból	
I. évfolyamban — — — — —	14	—	2	2	—	1	19
II. évfolyamban — — — — —	16	—	—	1	2	—	19
III. évfolyamban — — — — —	9	—	—	1	—	1	11
IV. évfolyamban — — — — —	17	—	1	—	2	—	20
Összesen :	56	—	3	4	4	2	69
B) Egyetemi hallgatók							
I. évfolyamban — — — — —	12	—	—	1	3	—	16
II. évfolyamban — — — — —	9	—	—	1	3	—	13
III. évfolyamban — — — — —	7	1	1	2	—	—	11
IV. évfolyamban — — — — —	7	—	—	1	—	1	9
Katecheta — — — — —	—	—	—	1	—	—	1
Összesen :	35	1	1	6	6	1	50

Az intézet növendékeinek névsora.

A) A theologiai tanfolyam hallgatói.

IV. évesek.

1. Ajtai Géza, Mezőújlak, Kolozs m. N. K.
2. Aracs István. Drávacsehi, Barannya m. N. K.
3. Bőjthe András, Angyalos, Háromszék m. N. K.
4. Deák Sándor, Mezőszengyel, Tordaaranyos m. A. F. Sz.
I—II. GB.
5. Felméri Albert, Kiskunfélegyháza. Pest m. A. Sz. I—II. BK.
6. Galgóczi Gyula, Kerész, Ung m. N. E.
7. Györbiró István, Kökös, Háromszék m. N. K.
8. Isaák Imre, Kék, Szabolcs m. N. E. I. félév végén abszolvált.
9. Kiss István, Hodgya, Udvarhely m. N. Sz. I—II. BK.
10. Kolcza Árpád, Magyarvalkó, Kolozs m. N. E. I—II. BK.
11. Kovács Benedek, Uzon, Háromszék m. N. E. K. I. GB.
II. BK.
12. Makkai Sándor, Nagyenyed, Alsófehér m. [N. K. Sz.
I—II. BK.
13. Mihály Jenő, Nagyteremi, Kisküküllő m. N. E. I—BK. II.
BK. GB.
14. Mircse Sándor, Páké, Háromszék m. A. K.
15. Nagy Ferenc, Nyiregyháza, Szabolcs m. F. Sz. I—II.
BK. GB.

Jelmagyarázat. A. = angol, F. = francia, N. = német nyelvet tanult. I. = első félévben, II. = második félévben, GB. = Gecse-Baldácsy-, BK. = Bethlen-kollégiumi ösztöndíjat élvezett. E. = egyházi-, K. = katechetikai-, Sz. = Systematikai szemináriumban dolgozott. Av. = alapvizsgázott. Áö = 800 K-ás állami ösztöndíj; Tkö = 600 K-ás Tanár-kari ösztöndíj.

16. Nagy Gyula, Kézdivásárhely, Háromszék m. N. E.
17. Székely Dániel, Domokos, Szolnokdoboka m. N. K.
18. Tompa Zsigmond, Kézdimartonfalva, Háromszék m. N. K. I—II. BK. GB.
19. Rápó Mihály, Uzon, Háromszék m. F. K. Az I. félévben utólag íratkozott be.
20. Sebessi András, Balázsfalva, Alsófehér m. N. K. II. félévben jött.
21. Holló Géza, Székesfehérvár, Fehér m. Sz. I—II. GB.

III. évesek.

1. Árkossi Jenő, Mezőbánd, Marostorda m. A. K Sz.
2. Csorja Sándor, Feldoboly, Háromszék m. N. K. I. GB.
3. Csulak Samu, Sepsiszentgyörgy, Háromszék m. N. E. K. I—II. GB.
4. Dávid György, Braila, Románia. N. F. K. I—II. GB.
5. Derzsi Endre, Mezőkölpény, Marostorda m. N. Sz. I—II. BK.
6. Dózsa Dániel, Makkfalva, Marostorda m. N. F. Sz. K. I. BK. II. GB.
7. Havadtői Sándor, Csomakőrös, Háromszék m. N. K. Sz. I—II. BK.
8. Molnár Jenő, Szentes, Csongrád m. Külföldön tanult.
9. Nagy Pál, Kutyfalva, Alsófehér m. N. K.
10. Papp József, Kolozsvár, Kolozs m. N. E.
11. Tamássy József, Gyulafehérvár, Alsófehér m. N. E.

II. évesek.

1. Bakk József, Felsőboldogfalva, Udvarhely m. N. I—II. GB. Av.
2. Barabás Béla, Magyarókerék, Kolozs m. A.
3. Benkő Elek, Lukafalva, Marostorda m. Beteg volt; nem kollokvált.
4. Borbás Antal, Szentes, Csongrád m. N.
5. Borbély Sándor, Érkőrös, Szilágy m. N. I. GB.
6. Czeglédi Emmánuel, Nagyszalonta, Bihar m. A. Av.
7. Czeglédi János, Réty, Háromszék m. A. N.
8. Csighy Sándor, Nagydobrony, Bereg m. N. I—II. BK. Av.
9. Kiss Pál, Pata, Kolozs m. F.
10. Majerszky Gyula, Sepsiszentgyörgy, Háromszék m. N.

11. Málnási Sándor, Kökös, Háromszék m. N. II. GB.
 12. Mandel József, Gidófalva, Háromszék m. N.
 13. Molnár Mózes, Kézdivásárhely, Háromszék, m. N.
 14. Nagy Endre, Homoródhévíz, Nagyküküllő, m. N.
 15. Olasz Mihály, Felsőboldogfalva, Udvarhely m. I. GB.
- † 1911. XII/14.
16. Rátz István, Léczfalva, Háromszék m. N. I—II. GB.
 17. Szabó Béla, Kraszna, Szilágy m. N.
 18. Szilvássi Jenő, Zabola, Háromszék m. N. Eltávozott 1911. IX/23-án.
 19. Szőke Miklós, Zabola, Háromszék m. N.
 20. Vásárhelyi József, Csombord, Alsófehér m. F. I—II.
- BK. Av.
21. Zöld József, Toldalag, Marostorda m. N.

I. évesek.

1. Andrási Tivadar, Alsórákos Nagyküküllő m. N. II. GB.
 2. Bakk Sándor, Kecsetkislalud, Udvarhely m. N. II. GB.
 3. Balogh István, Edelény, Borsod m. N.
 4. Biró György, Bukarest, Románia. N. I. GB.
 5. Bodosi Zoltán, Szárazajta, Háromszék m. N.
 6. Csutak Ferenc, Torda, Tordaaranyos m. N. I. GB.
 7. Eszényi József, Csög, Szilágy m. N.
 8. Fazakas Sándor, Gidófalva, Háromszék m. I. GB. Más pályára lépett.
 9. Fosztó György, Erdőfüle, Udvarhely m. N. I—II. BK.
 10. Kiss Gyula, Málnás, Máromszék, m. N. II. GB.
 11. Kósa Mihály, Sztána, Kolozs m. N.
 12. Kovács Ferenc, Ége, Udvarhely m. N. I—II. BK. II. GB.
 13. F. Nagy Kálmán, Turkeve, Jásznagykunszolnok m. N.
- II. GB.
14. Orbán József, Balavásár, Kisküküllő m. N.
 15. Rozsondai Ádám, Halmágy, Nagyküküllő m. N.
 16. Szabó Zoltán, Nyárádszereda, Marostorda m. N.
 17. Takács József, Aranyosgyéres, Tordaaranyos m. I. GB.
- I. BK. Más pályára lépett.
18. Tapsony Endre, Zilah, Szilágy m. N. I—II. BK.
 19. Vikár Ödön, Szalafő, Vas m. N.
 20. Vörös Lajos, Káprád, Zala m. N.

21. Csutak Károly, Zágon, Háromszék m. N. II. BK. II. félévben jött.

B) Tanárjelöltek.

IV. évesek.

1. Bartsch József, Tövis, Alsófehér m. Ái.
2. Bogsch Sándor, Szepesváralja, Szepes m. Tkö.
3. Bóka István, Brassó, Brassó m. Tkö.
4. Kiss Lajos, Szatmár, Szatmár m. Tkö.
5. Miklós Viktor, Bukarest, Románia Tkö.
6. Székely Endre, Bergenye, Marostorda m. Tkö.
7. Varga Lajos, Désakna, Szolnokdoboka m. Ai.

III. évesek.

1. Cseffó Sándor, Rozsnyó, Gömör m. Á. ö.
2. Gaál F. László, Karczag, Jásznagykunszolnok m. Á. ö.
3. Gönczi László, Székelyudvarhely, Udvarhely m. Ai.
4. Jakob Károly, Ujverbász, Bácsbodrog m. Á. ö.
5. Jancsó József, Kézdivásárhely, Háromszék m.
6. Kovács György, Zsibó, Szilágy m. Ai.
7. Olajos János, Brassó, Brassó m. Ai.
8. Schranz János, Felsőlövő, Vas m. Ái.

II. évesek.

1. Darvas János, Ipolymagyari.
2. Fülöp Lajos, Kézdivásárhely, Háromszék m. Ai.
3. Horváth István, Sepsiszentgyörgy, Háromszék m. Ai. II. félévben eltávozott.
4. Jakó Albert, Lisznyó, Háromszék m. Ai.
5. Kollonai Zoltán, Jánk, Szatmár m.
6. Petrenkó János, Kövi, Gömör m. Ai.
7. Szakál József, Szatmárnémeti, Szatmár m. Ai. II. félévben eltávozott.
8. Szász Károly, Papolcz, Háromszék m. Ai.
9. Székely Ferenc, Görgényszentimre, Marostorda m. Ai.
10. Zámberi Béla, Badaló, Bereg m. Ai.

I. évesek.

1. Adorján Gábor Héjjasfalva, Nagyküüllő m. Ai.
2. Bányai István, Dés, Szolnokdoboka m. II. félévben jött. II. Ai.
3. Csutak Károly, Zágon, Háromszék m. Ai. II. félévben
theológiára lépett.
4. Kovács László, II. Ai. II. félévben jött.
5. Szilágyi Ferenc, Kilyén, Háromszék m.
6. Trócsányi Dezső, Sárospatak, Zemplén m. Ai.

C Joghallgatók.*IV. éves.*

1. Erdős Géza Málnás, Háromszék m.

III. éves.

1. Székely József, Görgényszentimre, Marostorda m.

II. évesek.

1. Balogh Géza, Hodász, Szatmár m.
2. Kovács László, Székelyudvarhely, Udvarhely m.
3. Varró Károly, Nagyenyed, Alsófehér m.

I. évesek.

1. Deák Jenő, Orbaitelek, Háromszék m. II. félévben jött.
2. Koós Károly, Szatmárnémeti, Szatmár m.
3. Kovács Béla, Szatmárnémeti, Szatmár m.
4. Kovács István, Kilyén, Háromszék m.
5. Szentkirályi Géza, Torda, Tordaaranyos m.
6. Tavasz József, Marossárpatok, Marostorda m.

D) Orvostanhallgatók.*IV. éves.*

1. Szabó Zoltán, Hodogya, Udvarhely m.

III. évesek.

1. Antal Béla, Zágon, Háromszék m.
2. Berde Károly, Nagyenyed, Alsófehér m.

II. évesek.

1. Teleki József, Póka, Marostorda m.
2. Varga Endre, Brassó, Brassó m.

I. évesek.

1. Fazakas Sándor, Gidófalva, Háromszék m. II. félévben jött.
2. Juhász Sándor, Piski, Hunyad m.
3. Kiss András, Böződ, Udvarhely m.
4. Kovács N. Kálmán, Buzásbocsárd, Alsófehér m.
5. Lénárd Bálint, Szászújós, Szolnokdoboka m.

E) Hitoktató.

1. Imre Lajos.
-

Pályakérdések az 1912—13. iskolai évre.

1. *A héber nyelvből az I. évesek számára:* szóbeli nyílt versenyen a legtöbb előhaladást tanusítónak, jutalma a gr. Teleki-alapból 32 kor. A verseny anyaga a héber nyelvtan mellett akkor kijelölendő két-három vers ismeretlen szöveg.

2. *Az ó-testamentumi bibliai tudományok köréből:* A Zsol-tárok első könyvének fordítása nyílt versenyen. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.

3. *Az új-testamentumi bibliai tudományok köréből:* János evangéliumának páli elemei. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.

4. *Az egyházi történelemből:* Az erdélyi oláh reformáció története. Jutalma a Szász Domokos-alapból 70 kor.

5. *A systematika theológiából:* „A magyar protestantizmus dogmatikai harcai a XIX. században.” Jutalma a gr. Teleki és Szász Domokos-alapból 70 kor.

6. *A gyakorlati theológiáról:* Molnár Albert igehirdetése. Jutalma a Nagy Péter és gróf Teleki-alapból 70 kor.

7. *Egyházi beszéd valamelyikről e két textus közül:*

a) I. Péter 3: 18—22.

b) Zsidók 12: 1—2. Jutalma a Molnár Albert alapból 40 K.

8. *Predikáció műfordítás* német, vagy francia nyelvből. (Benyújtandó az eredeti predikáció is.) Jutalma a Nagy Péter alapból 40 kor.

9. *A legjobb harmonium játszónak* — nyílt versenyen — jutalma a Szász Domokos alapból 70 kor.

Pályaművek idegen kézzel lemásolva, lapszámozva, bekötve, jeligés levéllel ellátva, 1913. május hó 1-én déli 12 óráig a fakultás igazgatójához adandók be s ugyanott és ugyanaddig kell jelentkezni a nyílt pályázatokon való részvételre is. Később érkezett pályaművek vagy jelentkezések nem részesülnek figyelemben.

Igazgatói évváró-beszéd.

Nagytiszteletű tanári kar!

Nemes Ifjúság!

Intézetünk életében a 17-ik tanévet zárjuk.

Protestáns tanintézeteink s különösen főiskoláink „corpus“-ába mindig beleszámított mint egyik integrans alkotórész „az ifjúság“, úgy hogy az intézetek történetének nagy fontosságú fordulójánál mindig belejátszik az eseményekbe az ifjúság is, mint „combattans“ társ.

Korunk nyugodtabb viszonyai közt az ifjúság e combattans szerepe az intézetnek nem külső történetében, hanem belső életében jelentkezik: *a tanulmányi és nevelési célok* megvalósítására irányuló küzdelemben, munkában. Csak természetes tehát, hogy az esztendő történetéről, szellemi és erkölcsi nyereség és veszteség számlájáról, vagyon- és teher mérlegéről az ifjúság színe előtt számolunk be, hogy jogos részüket kivehessék úgy az önértet emelő örvendetes jelenségekből, mint a magába szállást, javulást sürgető szomorú tényekből s vállvetett munkával ezen segíteni siessenek a többi faktoroknak.

Fájdalom, hogy ez esztendőben több van a második fajtából, mint az elsőből.

1. A legelső közt van e tekintetben intézetünk népességének s különösen theol. ifjúságunk létszámának csökkenése a megelőző évekéhez képest. Csak az utolsó öt évet véve a létszámhanyatlás a következő volt; 152, 132, 137, 131, 116; a theologusoké: 126, 108, 105, 88, 69. Tehát a theologusok száma 5 év alatt majdnem felére esett le s az egész intézet létszámát csak nagyobb számú egyetemi hallgatók felvétele pótolta.

Tudjuk, hogy különösen a theologusoknak e létszámapadását, elhatározóan, rajtunk kívül fekvő okok idézték elő: a megrárgult

életviszonyok s főleg a papi pálya szomorú anyagi kilátásai, amelyek ma úgy festenek, hogy egy állami néptanítónak, nem egyszer egy hivatalszolgának és vasuti bakternek javadalma meghaladja némely kongruás papét.

Tanárkarunk és előljáróságunk a maga részéről ismételtlen foglalkozott e szomorú jelenséggel, felhívta az illetékes körök figyelmét e jelenségre és sürgette orvoslását minden irányban; a theol.-ok megélhetési viszonyainak javítására s internátusunk modernebb berendezésére, mint a lelkészi javadalmak korszerű sürgetésére.

Az utóbbi tekintetben meg is van a biztató kilátás, amint ezt Gr. Tisza István a dunántúli egyh.-ker. főgondnoka jelentette; a papi fizetések korpótlék rendszer alapján való javítására, mely az 1600 kor.-ás létminimumot fokozatosan 5-ödéves pótlékkal 3000 kor.-ra emeli.

Az első irányban való javítása a helyzetnek az egyh.-ker. közgyűlés kezében van. Mennyire fogja felhasználni azt az eszközt, melyre Előljáróságunk utalt: t. i. a kerületben papnevelés céljai szolgálatára rendelt alapok számbavételét és rendeltetésszerű felhasználását: ez még a jövő kérdése, — bár sürgősségét maga a ker. közgyűlés is elismerte, mikor arra utasította az lg.-tanácsot, hogy már az őszi ker. közgyűlés elébe terjesszen ez ügyben javaslatot. — *Reméljük!*

2. A másik szomorú jelenség, hogy a létszám apadás — különösen a theologusoknál — nemcsak számbeli, de érezhető *minőségbeli* csökkenést is jelent. A statisztikai adatokat e tekintetben nem dolgozhattam fel s így csak nagy általánosságban utalhatok arra, hogy — a középiskolai érettségi vizsga mértékének kétségtelen alászállása mellett is — theol. ifjúságunk túlnyomó része az „*egyszerűen érettek*“ (sokszor javítók) közül rekrutálódik. Theologus ifjúságunk *tanulmányi eredménye* (kollokviumok) fokozatos hanyatlásának is ez a legfőbb oka. Erre nézve az idő rövidsége miatt hamarosan összeállított ez évi statisztikai adatok a következő képet mutatják.*

68 osztályozott theologus közül volt:

1. jeles 12	17·64 ⁰ / ₀
2. jó 15	20·05 ⁰ / ₀
3. elégséges 17---	24·99 ⁰ / ₀

* A pontos adatokat lásd a 30. lapon. N. K.

4. 1 tárgyból elégtelen 5	7·35 ⁰ / ₀
5. 2 tárgyból elégtelen 2	2·94 ⁰ / ₀
6. 1 tárgyból nem kollokvált 7	10·29 ⁰ / ₀
7. 2 tárgyból nem kollokvált 1	1·47 ⁰ / ₀
8. Több tárgyból nem kollokvált 3	5·88 ⁰ / ₀
9. Minden tárgyból nem kollokvált 6	8·42 ⁰ / ₀

A 12 jeles közül a I. évre 6,	II. évre 3,	IV. évre 3,	esik —
A 15 jó közül az I.	3,	II.	1, IV.
A 17 elégs. közül az I.	2,	II.	5, IV.
A 7 elégtelen „ az I.	—	II.	5, IV.
A 17 nem kollokv.			
közül az I.	8,	II.	5, IV.
			2, III.
			2

Öt évre visszamenőleg összehasonlítva:

a) Kollokviumait részben vagy egészben nem tette le:

907/8-ban	126-ból 36 ifjú	28·88 ⁰ / ₀
908/9-ben	112-ből 29	27·00 ⁰ / ₀
909/10-ben	106-ból 20	17·92 ⁰ / ₀
910/11-ben	90-ből 26	29·00 ⁰ / ₀
911/12-ben	68-ból 24	36·35 ⁰ / ₀

b) Jeles volt:

907/8-ban	126-ból 22 ifjú	17·60 ⁰ / ₀
908/9-ben	112-ből 29	26·81 ⁰ / ₀
909/10-ben	106-ból 27	24·53 ⁰ / ₀
910/11-ben	90-ből 20	22·22 ⁰ / ₀
911/12-ben	68-ból 12	17·64 ⁰ / ₀

3. Nem kevésbé szomorú képet nyújt a *szorgalomra* vonatkozó tények számbavétele.

A tanulmányi eredmények mellett ennek mértékéül szokták tekinteni *főleg* a pályázatok eredményét. S ez az idén — talán minden eddigi évek eredményét szomorúan meghaladó. A tanári kar által kitűzött 7 írásbeli pályázatára csak két pályázat adatott be s ezek közül is csak az egyik volt jutalomra méltó. Ez azonban kiváló mértékben! Az ifjúság által kitűzött pályakérdésekre (4) egyetlen pályázat sem adatott be, nem még csak egy évváró ímára sem.

Tudom, e megdöbbentő jelenség csak az ifjúság egészére

vonatkozik s e tekintetben is sok körülmény mérsékli. Hiszen voltak — Istennek hála! — nem kevesen szorgalmas munkásaink. Jó egy néhány olyan, kiket egyenesen egészségi szempontból mérsékelni kellett. De az új theol. tantervvel ismét megszapordott iskolai munka s a tanév végére eső szigorlatokra való készülék felemésztette a legjobbak igyekezetét is. Tanárkarunk már évek óta harcol is azon felfogás ellen, mely az ifjúság szorgalmának *egyedüli fokmérőjéül* a pályázatok eredményét kívánja tekinteni.

De e megszorítás mellett is el kell ismernünk, hogy a nagy átlag — *az egész éven átmenő egyenletes szorgalom* tekintetében sok-sok kívánnivalót hagy fenn.

A moder nyelvek tanulása sem mutatja az egésznél a kellő sikert, amit csak hiányosan kárpótol az, hogy egyesek igazán nagy odaadással és meglepő sikerrel haladtak elő, mert mi a műveltségnek ezt az egyik modern fokmérőjét egész ifjúságunkra, majdan egész papságunkra szeretnők alkalmazni.

Mind e fogyatkozásoknak oka és alapja, hogy ifjúságunk egy jó részét nem a hivatás komolysága s a pálya nemessége vonzotta ide, hanem sokszor nagyon is alantjáró külső körülmények. Ezeknek lelkülete a léha, üres élvezetek hajhászására van berendezve inkább, mint eszményi célok szolgálatára, mely a nemes munkában találja örömét. Ebből következik

4. A *magaviselet* tekintetében megállapítható eredmény is.

Intézetünk első éveinek küzdelmes korszakától eltekintve, talán egy esztendő sem volt e tekintetben oly szegényes, mint a mostani.

Maga a tanári kar két, majdnem 3 esetben volt kénytelen *fegyelmi ülést* tartani s az ifjúság is becsületbiróságot. 12 ifjú kellett, hogy a büntetés súlyát érezze, napvilágra került kihágások miatt. Pedig e tekintetben intézetünk — talán tulliberális gyakorlata folytán — csak a kiáltó vétkeket veheti tekintetbe. Szomorú állapot az, amikor a magasabb erkölcsi kívánalmak számbavétele nélkül is oly súlyos kihágások történnek, mint az idén. A kártya, a dorbézolás, az adósságcsináláson túl a magánvagyon megtámadása is ismételten előfordult, úgy, hogy a rendőrséghez is kellett folyamodnunk emiatt. Ez utóbbi tekintetben az ifjúságot — talán — egyetlen tagjában sincs jogunk ugyan vádolni,* de vád ez a

* Fájdalom, azóta bebizonyult, hogy — igen. N. K.

tény magában internátusunk berendezése és kezelése ellen. E tekintetben a mélyreható változtatást már alig lehet tovább elodázní.

5. Mindezek miatt az intézeti kebli tisztviselőket a kellemetlenségek egész legiója üldözi folytonosan, úgy, hogy valóságos áldás, hogy a ciklusos tisztviselői rendszer mellett a tanárok tisztviselői munkaköre változik s mikor egy-egy ember már kifáradt vagy fásulni kezd, új munkás új lelkesedéssel, tetterővel, új tervekkel léphet nyomába.

Intézetünk *kebli tisztségeinek* négy éves ciklusa lejárván, jul. 1-től kezdve új tisztikar veti munkára kezeit. Az intézet egész vezetését az igazgatóságban dr. Kecskeméthy István tanár aa, a gazdasági ügyeket dr. Ravasz László, az internátusi és konviktusiakat dr. Bartók György tanár aa veszi át. Hálával köszönöm Előljáróságunknak és felettes hatóságomnak, hogy nekem az új ciklusra az intézet adminisztrációja munkájában pihenést engedett. Nem panaszklok, de bizony, fáradt vagyok; sok nemes törekvésem maradt meddő, kevés jutott szerény sikerhez. Szerettem és szeretem az ifjúságot, elnéző is tudok lenni gyengéi iránt, kisebb lépésekben folyó előhaladásáért is hálás tudok lenni iránta és a Gondviselés iránt — ; de nem tagadom, elégedetlen vagyok munkám sikerével. Nem tudtam úgy ámbicionálni az ifjúságot, amint sokszor fermentáló lelkem szerette volna s igen kritikussá alkotott Teremtőm magammal és másokkal szemben egyaránt. Hadd legyen én most egy cikluson át csendes szemlélő, közkatona — munkás!

6. Az új tisztikarban nyert új munkások mellett azonban nélkülözniünk kell a jövő tanévtől kezdve nemcsak a kormányzat, de az oktatás munkájában is intézetünknek — megalapítása óta — egyik elsőrangú munkását *Pokoly* József kartársunkat, ki a jövő tanévtől kezdve a tiszántuli ref. egyházker. debreceni főiskolája bölcsészeti karának lesz nyilván. rendes tanára. Nem itt a helye az ő nálunk való 17 esztendő tanügyi, nevelői, kormányzati munkásságát érdeme szerint méltatni. A majdan bucsúzó tanárral szemben Előljáróságunknak íészen kedves kötelessége érdemeinek méltatása. De nem tehetjük, hogy kifejezést ne adjunk e helyen és alkalommal is — kollegák és tanítványok — annak a fájdalmas érzésnek, hogy őt jövőre nélkülözni leszünk kénytelenek. 17 éven keresztül mutogatta itt az egymásra következő nemzedékeknek az egyház történetében munkás isteni vezetésnek felismert bölcs terveit, s a mi magyar protestáns egyházunk küzdelmeit, szenvedéseit, munkáját, sikerét, áldását — jövő hivatását, melyben éppen

erdélyi kerületünknek nem közönséges rész jutott akár a multra, akár a jövőre nézve. Hálás tanítványi szívek ideáljai, munkái fognak itt utána gyümölcsözni, míg maga új ugarat szántani más mezőre megy. Tanítványok és kollegák hadd kívánjunk neki ez alkalommal is bucsúzóul — áldást és sikert! Kölcsönös jóemlékeink legyenek a további élő kapcsolat!

7. Végleg búcsúznunk kellett e földi életre két kedves tanítványunktól *Olasz Mihály* II. theológustól és *Máthé László* II. tanárjelölttől, ki az idénre be sem iratkozhatott. Sorvasztó betegség döntötte kora sírjukba a derék, szép reményekre jogosító ifjakat, koporsóikra rátettük kegyeletünk koszorúit; most mondjunk még egy „Isten hozzád!”-ot nekik — a hamarabb vagy későbbi viszontlátásra!

8. A viszontlátásra búcsuzunk absolvált hallgatóinktól is, — de tőlük az élet munkájában való viszontlátásra!

Mi lesz az ő munkájuk s minő fontossággal bír az éppen Erdélyben kell-e bővebben fejtegetnem?! Erdély magyarságát megtartani, számban, súlyban, erőben növelni vagy a kálvinizmus fogja, vagy vesztét meg nem akadályozza semmi hatalom. S a kálvinizmus sorsa első sorban egyházunk papságán fordul meg. Erre előkészület a theológiai oktatás s még inkább — *a papnevelés*.

Végző igazgatói szavam hadd intézem egyházkerületünk egészéhez s főleg vezetőihez. Vajha meghallanák szavam, melyet az intézet közvetlen vezetésében mindennapi apró gondok terhe alatt töltött négy éves, nyitott szemmel szerzett, igazgatói tapasztalataim sűgallnak. Intézetünk, ez az annyi harcok s áldozatok árán megteremtett ifjú intézet komoly válságoknak néz elébe: tanügyi és nevelési szempontból egyaránt, — mert hisz' a kettő kölcsönhatásban van egymással. Homlokára a „fakultás” név nem a kor alaptalan nagyzásának bélyegéül, hanem eszményül írottak tekintendő. Álljon a kerület lelkiismeretének ítélőszéke elébe s vegye számon: mit tett ez ideál valósitása érdekében? Mi voltunk az első plánta s maholnap máshol lesz a megvalósulás. És ezt nem az irigység, de veszélyeztetett létérdekünk mondatja velem. Ha Magyarországon bárhol egyebütt valóságos egyetemi ref. theol. fakultás lesz, a mi akadémiánk — mostani formájában — menthetetlenül elsorvad. Jeles tanárait ép' úgy, mint jeles növendékeit — ha egyéb okok ide nem kötik — feltétlenül felszívja a valóságos fakultás. Ha magunk azzá lenni nem tudunk: akkor egy merész egyházi-tanügypolitikai császármetszéssel keressünk csat-

lakozást a valóságos fakultáshoz s intézetünkéből csináljunk végzett teológusok számára szemináriumot!

Ezzel a kérdéssel összefügg a *papnevelés* — talán még fontosabb kérdése. Az *internátus és konviktus önmagában még nem nevelő-intézet*, legfennebb — olcsó pensio. Igen előkelő helyről hallottam, hogy fel kellene robbantani minden internátust. Valóban ezt érdemlik, ha nevelő-intézetté tenni nem tudjuk. A teológia internátusát pedig 5 családos, másféle elfoglaltságokkal is terhelt s első sorban tanulásra és tanításra hivatott tanárral egyetlen nevelő segédszemélyzet s a legprimitivebb nevelő eszközök híján, — nevelő intézetté tenni nem lehet. Neveletlen papsággal pedig, ha még oly tudósok lennének is: az evangélium diadalmas harcát megnyerni nem lehet!

Nem részletezek. Csak azt mondom: az egyházkerület nem áldozhat eleget a teológiáért, hogy mint tanintézet és nevelőintézet kellő színvonalra emeltessék. Ez a leggyümölcsözőbb befektetés!

Intézetünk s egyházunk jövő hivatásába vetett bizalommal az 1911—12. tanévet bezárom!

Imádkozzunk!

Nagy Károly.

(*Kiss István* évváró imádsága.)

Isten, mindenható édes Atyánk! megállunk még egy pillanatra előtted, midőn számot adlunk egy esztendő munkásságáról. Megállunk és leborulunk előtted gyermeki alázattal, szent bizodalommal, hiszen mindent, mit végeztünk, mindazt, mit elértünk a te lelked által tettük; a mik vagyunk, a te kegyelmedből vagyunk jó Atyánk.

A te kegyelmed nélkül hiába való a mi fáradozásunk, hiába való a munkánk. Nálad van az erő és a segedelem, tőled száll alá a siker és az áldás.

Lelked illeti lelkünket, atyai szavad megcsendül lelkünk mélyében s mi érezzük, meglátjuk hivatásunkat, magasabb rendeltetésünket, hogy neked munkatársaid, igazságok, eszmények harcosai legyünk. Atyai szereteted bizonyossággá lesz a mi sziveinkben s egész életünket odaszenteljük tenéked és a te örök, nagy céljaid-

nak. Egész életünk hivatássá lesz. Élet, melynek forrása te vagy, mely egyedüli igaz érték számunkra. Élet, mely a te parancsolataidnak, törvényeidnek tisztán látása, akaratodnak teljesítése. Élet, amely tiszta jellemben és hű kötelességteljesítésben foly le. Nagy és szép a munkatér, magasztos a hivatás, melyet te tűztél ki előnkbe, hová te állítottál. Im neked s ez általad kitűzött hivatásnak volt szentelve az elmúlt esztendő is.

Te láttad, mennyit valósíthattunk meg eszményeinkből, te ítéled meg, hogy hívek voltunk-e a ránk bízottakban. De kérünk Atyánk, ne csak ítéleted hangozzék el felettünk, hanem nyugodjék meg rajtunk és elvégzett munkákon atyai helybenhagyásod és áldásod is. A többi pedig, ami még elvégzésre vár, hadd éljen lelkünkben, mint vágy, reménység, mint megvalósítandó kötelesség és feladat. Erre adjad megsegítő erődet és kegyelmedet.

Szálljon áldás szent nevedre, hogy lelkedet ez évben is kitöltötted ránk. Hogy hitünket, szeretetünket nevelted, ismereteinket gyarapítottad, lelkünket gazdagabbá tetted s ez által is közelebb jutottunk tehozád és a te országodhoz, az igazság és szeretet országához, hiszen haladásunk, tökéletesedésünk, bármi kevés is volt az, haladása, fejlődése volt egyszersmint anyaszentegyházunknak, hazánknak, nemcsak, de építése, terjesztése a te országodnak, az igazság országának.

Áldott legyen szent neved, hogy lelked erejével, kegyelmed igazságával ott állottál mellettünk úgy örömeinkben, mint szenvedéseinkben. Ha csüggedtünk új erőt, ha bizonytalanságba, kétségek közé jutottunk, új bizonytságot adtál. Mikor fáradtunk, mikor lankadtunk, mindannyiszor erőnket megújítottad. Mikor a halál angyala repült el felettünk, reménységet és vigasztalást adtál s az örök élettel bízattál meg bennünket a te szent fiad, az Úr Jézus Krisztus által. Áldott légy, hogy kiterjesztetted a te gondviselésedet ez intézetre, ennek tanítóira és tanítványaira s hogy adtad beléjük a szeretet és egyetértés lelkét.

Legyen és maradjon áldásod továbbra is ez intézeten s ennek minden egyes tagján. Hadd legyen ez mindig az igaz tudománynak szentelve, hogy csak tiszta, szilárd jellemű s hivatásukért lelkesülő egyéneket adjon szeretett egyházunknak.

Áldásod legyen és maradjon azokon is, kik ez évben elhagyják ez intézetet, áldásod kísérje azokat, kik más helyre, más munkakörbe távoznak. Most pedig, midőn távoznak e hajlékból,

s nemsokára az intézet falai közül is, kísérjen áldásod, maradjon velünk gondviselésed s majd a pihenés után, mikor új feladatok, új kötelességek várnak reánk, bíztass meg a te ígéreteddel, hogy „Akik az Úrban bíznak, azoknak erejük megújul, szárnyra kelnek, mint a saskeselyűk, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el“. (Ézs. 40; 31.) Ámen.

Kiss István
IV. év. theol.

Értesítés

az erdélyi református egyházkerület kolozsvári theologiai fakultásáról az 1912—13. tanévre vonatkozólag.

1. *Felvétel.* Az erdélyi református egyházkerület kolozsvári theol. fakultására felvétetnek:

a) *tanintézetbe*: a református papi pályára készülő theologus ifjak;

b) az *internátusba*: (együttlakás) és *vele kapcsolatos konviktusba* (együttéltetés); első sorban 80, a tanintézetbe beiratkozott theologus és 40, a helybeli m. kir. Ferenc József tud.-egyetem bölcsészeti-, nyelv- és történelemtudományi- és mennyiségtan-természettudományi karára beiratkozott protestáns vallású tanárnövendék; másodsorban, — amennyiben hely marad, — a nevezett tud.-egyetem bármelyik karára beiratkozott protestáns vallású egyetemi hallgató, illetőleg mindenik esetben oly középiskolát végzett, s érettségi vizsgálatot tett ifjak, kik a theol. tanintézetbe, vagy az egyetemre lépni szándékoznak. (Megjegyezzük, hogy a most bezárult iskolai évben is több helyre vehettünk fel orvosnövendékeket, joghallgatókat stb., s erre a jövő évben is kilátásunk van.)

2. *A felvételért való folyamodványok* a) keresztlevéllal, b) érettségi bizonyítvánnyal (theologusoknál nem görög-pótlós gymnasiumi érettségével,) vagy leckeönyvvel (Index), vagy ezek hitelesített másolatával felszerelten és a fakultás igazgatóságához címetten dr. Kecskeméthy István igazgatókezeléséhez folyó évi augusztus hó 20-ig küldendők be (10 filléres postabélyeg melléklésével a válasz számára), a folyamodványok felzetén pontosan megjelölve a folyamodó lakását; község (esetleg utca, házszám), utolsó posta és vármegye.

Később érkezett folyamodványok nem vétetnek figyelembe, de a kellő időre beadottakra és 10 filléres válaszbélyeggel ellátottakra a válasz 8 nap alatt megküldetik.

Az előző évben is az intézet kötelékében volt növendékeknek — amennyiben okmányaikat ki nem vették és ösztöndíjat nem kérelmeznek — elég csak levélben jelentkezniök.

3. *Díjak.* Minden felvett növendék a beíratkozás alkalmával beíratkozási díj közös cím alatt — nyugdíj (6 K), könyvtárdíj (2 K), felszerelési díj (8 K), ifjúsági egyleli díj (4 K) — összesen egy évre 20 (húsz) koronát tartozik fizetni; amihez járúl még az újonnan jött növendékek részéről, vagy új törvények életbeléptetésekor mindenki részéről 1— K az intézeti Törvények és Rendtartási szabályok egy példányáért és theologusoknál új leckekönyvekért (Index): 1 K.

Ezenkívül:

a) Egyetemi hallgatóknak *internátusi és konviktusi díj* egy évre: 400 (négy száz) korona, melyből 40 K internátusi díj 20—20 K-ás félévi, 360 K konviktusi díj harmadéves előleges részletekben fizetendő.

b) Theologusoknak internátusi díj egy évre 40 K, 20—20 K-ás félévi előleges részletekben fizetve; *konviktusi díj* egy évre: 300 (három száz) korona harmadéves előleges részletekben fizetve.

A konviktusi díjak harmadéves előleges részletekben és pedig: 1. a szeptemberi beíratkozás alkalmával; 2. dec. 1-én és 3. április 1-én fizetendők, egész évre kötelezők és a szülők (gyám) által megfelelő tanukkal (egyik lehetőleg az illetékes lelkész) tanuzott és kezésekkel kezelt „Kötelezvény“-ben vállalandók el, melynek űrlapja a felvételi értesítéskor mindenkinek megküldetik, s megfelelően kitöltve és aláírva a beíratkozáskor adandó be.

A theologusok ezenkívül az 1. félévi beíratkozáskor 2 K „*Theologus kör*“-i díjat tartoznak fizetni. Maguk fizetik továbbá, a helybeli tudományegyetemen heti 10 óráig kötelezetten hallgatóndó bölcsészeti és nevelésoktatástani tudományokból kijelölt tárgyak után a *beíratkozási* (10 K) és *tandíjat*, mely utóbbi félévenként 31 korona.

Fizet továbbá:

c) az internátusban bennlakó minden növendék az 1. félévi beíratkozás alkalmával, de egész évre 10 (tíz) K *világítási díjat*, a bevezetett villanyvilágítás költségeire.

4. *Kedvezmények és ösztöndíjak.* (Lásd 70—1909. egyh.-ker. közgy. jksz. Szabályzatot.) Az intézet beíratkozott növendékeinek a következő kedvezmények és ösztöndíjak állanak szolgálatukra:

a) *Theologusoknak* :

α) Minden theologusnak tandíjmentesség a theol. fakultáson hallgatott tárgyak után.

β) 16, egyenként kétszáz koronás — félévenkénti részletekben utólagosan kifizetendő — ösztöndíj a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól járó fejedelmi alapítványból.

γ) 20, egyenként száz koronás — félévenkénti részletekben utólagosan kifizetendő — ösztöndíj az egyházkerület által a Gecse- és Baldácsy-alap számadási feleslege terhére engedélyezve.

δ) Ünnepi követségek (legatio).

ε) 650 K pályadíjakra.

Összes segély — a tandíjmentességet nem számítva — körülbelül évi 20.000 korona.

b) *Tanárnövendékeknek*: a m. kir. kultuszminiszter úr által engedélyezett ingyen konviktusi és internátusi ellátás 18 tanárjelölt részére.

Az a) β) alatt jelzett ösztöndíjakért a folyamodványok a Bethlenkollégium Méltóságos Előljáróságához, az a) γ) alattiakért a theol. fakultás Előljáróságához, a b) alattiakért a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Önagyméltóságához címezendők, de mindenik a theol. fakultás igazgatóságához adandó be *f. évi augusztus hó 20-ig*. Az ösztöndíjakért való folyamodványokhoz, a felvételi kéreéshez csatolandó okmányokon kívül (2 pont) mellékelni kell még: a szülők az évben kiállított hitelesített adókönyvi kivonatát és családi értesítőjét. Aki a jelzett időig nem folyamodik, vagy nem jelentkezik — még ha a stipendiumot élvezte is — eltávozottnak tekintetik, s helye mással töltetik be.

A theologiai tanfolyamra, a bennlakásba és tápintézetbe való felvételnél és mindennemű jótétemények odaitélésénél az egyenlő előmenetelt és magaviseletet tanusító s egyenlő családi és vagyoni viszonyok között élő ifjak közül az erd. ref. egyházkerület kötelelékébe tartozó szülőknek s ezek között is lelkészeknek, tanároknak, s felekezeti tanítóknak és kántoroknak gyermekeit elsőség illeti meg.

A Bethlen-kollégiumtól járó ösztöndíjakra csak oly theol. ifjak ajánlhatók és vehetők fel, akiknek megelőző félévi lecke-könyve általános jeles (1), (kivételes esetben jó (2), magaviselete példás, szorgalma kitartó. Egyenlők között előnyben részesítendők a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban tanult ifjak. Ez ösztöndíjakra felajánlhatók a theol. fakultás 1. évi tanfolyamára beiratkozott olyan ifjak is, akiknek érettségi bizonyítványa általános jeles (1).

A Ge cse-Baldácsy ösztöndíjakat csak legalább jó (2) előmenetelű ifjak kaphatják meg.

Minden, az intézetbe felvett, theol. ifjú a beíratkozás alkalmával kötelezvényt tartozik kiállítani arról, hogy amennyiben a fentebbi a) β) és a) γ) pontokban említett ösztöndíjakban részesül a fakultás részéről, a theol. tanfolyam bevégezése után legalább két (2) évi rendes lelkészi szolgálatot fog teljesíteni az erdélyi ref. egyházkerület kötelékében, ha pedig akár a tanfolyam bevégezése előtt, akár azután, az említett kétévi rendes lelkészi szolgálat teljesítése nélkül távoznék az erdélyi egyházkerület kötelékéből, az élvezett jótéteményt visszatéríti a fakultásnak.

Az ösztöndíjakért való folyamodások eredménye az illető tényezők döntéséről vett értesítés után (remélhetőleg október hó végéig) azonnal tudtul adatik az érdekelteknek.

5. *Beíratkozás.* A jövő tanévre való beíratkozás szept. hó 9 és 10 napjain lesznek és pedig 9-én az I—II., 10-én pedig a III—IV. éveseké.

A folyamodásuk alapján írásbelileg előjegyzett ifjak közül, „a theológiára teljesen ép, minden testi fogyatkozás nélkül levő ifjak vehetők fel, erre vonatkozó bizonyítvány alapján“ (46—1906. egyh.-ker. kgy. jksz.); az internátusba pedig a fakultás Előljáráóságának határozata értelmében, csak azok fognak véglegesen fölvetetni, beíratkozáshoz bocsáttatni és beköltözködhetni, akiket az intézeti orvos, előzetes vizsgálat után teljesen egészségesnek fog találni. Ezért a beíratkozás előtt, a beíratkozásra kitűzött napokon, akkor az intézetben tartózkodó intézeti orvos úr által, tartozik magát minden jelentkező ifjú megvizsgáltatni s tőle a felvehetőséget igazoló bizonyítványt hozni az igazgatóhoz.

A beíratáskor minden felvett növendék tartozik befizetni igazgató kezéhez a beíratási díjat; továbbá az egész évi világitási díjat, az internátusi díj első félévi — és konviktusi díj első év-harmadik részletét az internátus- és konviktus-felügyelő tanárnak (dr. Bartók György) kezéhez. Ezek lefizetése nélkül senki az intézetbe be nem írható.

A régi növendékek közül azok, akik az előző évekről bármiféle iskolai díjjal hátrálékban maradtak, addig be nem írhatók, míg hátrálékaikat előzőleg az igazgatónál ki nem egyenlítették.

6. *Internátus.* A belakásra felvett ifjak szeptember 9-én jöhetnek. Beíratkozásuk és esedékes díjaik lefizetése után az inter-

nátus felügyelő tanára helyezi el a szobákban, kettős, illetve négyes csoportokban, hol lakást (fűtéssel, világítással és takarítással) kapnak ágygyal, dolgozóasztallal, székekkel, szekrénnel és modernül felszerelt mosdóval.

Az ágyak az Előljáróság 1910. június 24-iki határozata alapján közegészségi érdekből vassodrony-ágybetéttel szereltettek fel, de az összes ágyneműt — az ágytakaró kivételével, amit az intézet ad — az ifjaknak kell magukkal hozni és pedig egy 185 cm. hosszú, 78 cm. széles, 3 részből álló levart mátrácot, 1, vagy 2 vánkost, 1 paplant legalább 2—2 huzattal, illetőleg lepedővel. Ezek és a tisztaságra tartozó másfajta felszerelés nélkül a beköltözés nem engedhető meg.

7. *A konviktus.* A konviktusban a főzés szeptember 10-én kezdődik. Az ifjak a konviktusban naponként háromszori étkezést kapnak és pedig: reggelenként 3 dcl. tejeskávét egy 120 grammos zsemlyével; ebédre 3 tál ételt (leves, marhahus, körözve és mártással, vagy sült körözve és főzelék rátéttel, vagy tészta és hozzá 200 gramm kenyér); vacsorára mindig sült és 200 gramm kenyér. Minden ifjú a kétszeri étkezéshez 300 gramm első minőségű húst kell hogy kapjon, csont nélkül számítva. Az ételek minősége és a hozzájuk használt anyagok az intézeti orvos vezetése alatt ellenőriztetnek.

Szeptember 9-ike előtt bennlakást és szeptember 10-ike előtt kosztot az intézet helyiségében senki sem kaphat, még külön kérelemre és fizetés mellett sem.

8. *Az 1912—13. tenév ünnepélyes megnyitása* szeptember hó 15-én d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében.

9. A javító és pótkollokviumok a beíratások idejét megelőző napon lesznek az illetékes tanár úrak előtt, kiknél az illetőknek a rendkívüli kollokviumokat engedélyező tanárkari határozattal és az esetleges rendkívüli kollokviumi díjaknak (tárgyanként 10 korona) az igazgató kezéhez történt lefizetését igazoló nyugtákkal kell jelentkezniök. De azoknak, akik ezen a napon sem teszik le kielégítő eredménnyel elmulasztott, vagy elégtelen kollokviumaikat, újabb határidő nem engedélyeztetik. Akik azonban kollokviumaikat a megelőző félév végén indokolatlanul mulasztották el letenni, vagy elégtelen osztályzatot nyertek: a következő félévben semmiféle intézeti kedvezményre igényt nem tarthatnak.

10. *A theologiai javító alap- és lelkészsképesítő szigorlatok*

(I. és II. lelkészképesítő vizsgálatok) szeptember 12—13 napján fognak megtartatni és pedig a következő sorrendben: II. lelkészképesítő-, I. lelkészképesítő- és theol. alapvizsgálat. E javító szigorlatokra előállani jogosult jelöltek szept. 11-én délután tartoznak a fakultás igazgatójánál, — a II ik lelkészképesítő vizsgálatról az egyh.-ker. főjegyzőnél — jelentkezni, s kezéhez alapvizsgálatnál 25 K, I és II. lelkészképesítő vizsgálatnál 50 K vizsgadíjat lefizetni. Teljes vizsgák csak a megelőző tanévben külföldi egyetemet látogatott theologusok számára vannak engedélyezve (1759—1911. Ig.-tanácsi rend.) Bármelyik vizsgára csak azok bocsáttatnak, akik előbb összes fennálló tartozásaikat a vizsgadíjakkal együtt lefizették (346—1907. számú Ig.-tanácsi rendelet.)

11. Esetleges tudakozódások a theol. fakultás igazgatójához intézendők (Kolozsvár, Bocskai-tér 1. szám). Választ azonban csak az igényelhet, aki kellő válaszbélyeget mellékel.

Kolozsvárt, 1912. július 10-én.

Dr. Kecskeméthy István
a theol. fakultás igazgatója.

TARTALOM.

	Lapszám
I. Évmegnyitó beszéd. Br. Bánify Dezső emlékezte. Irta : Nagy Károly theol. igazgató ---	3
II. Az 1911—12. tanév történetéhez. Irta : Nagy Károly ---	19
III. A fakultás Előjárósága és Tanárkara ---	41
IV. A theologiai szakon végzett tananyag ---	44
V. Theologiai alap- és lelkészképesítő vizsgálatok ---	47
VI. A fakultás könyvtára (Pokoly József) --- --- ---	51
VII. Internátus és Konviktus. Dr. Ravasz László ---	52
VIII. Ifjúsági egyesületek zárójelentései --- ---	53
IX. Statisztikai adatok --- --- ---	61
X. Az intézet növendékeinek névsora ---	64
XI. Pályázati kérdések az 1912—13. évre ---	70
XII. Nagy Károly igazgató évzáró beszéde---	71
XIII. Értesítés az 1912—13. iskolai évre ---	80
